

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra filozofie a patrologie

Martin Rumíšek

Jan Zlatoušský a jeho spis O kněžství

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThDr. Václav Ventura, Th.D.

Obor: Katolická teologie

Zaměření: Patrologie

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 11. dubna 2014

.....

Děkuji panu doc. ThDr. Václavu Venturovi, Th.D. za odborné vedení práce a poskytnutí cenných rad a podnětů, především při volbě pramenů a uspořádání práce. Dále chci poděkovat všem, kteří mi pomáhali při vzniku této diplomové práce, ať už pomocí při překládání textů nebo na mě pamatovali v modlitbě. Mé poděkování směřuje i ke korektorům textu práce. Nakonec se patří poděkovat také všem nebeským přímluvcům a ochráncům, kteří bděli nad psaním této práce, zejména sv. Janu Zlatoústému.

Obsah

ÚVOD	6
1 SV. JAN ZLATOÚSTÝ	8
1.1 DOBA SV. JANA ZLATOÚSTÉHO A JEJÍ CHARAKTERISTICKÉ RYSY	9
1.2 ŽIVOT	11
1.2.1 <i>Dětství a mládí</i>	11
1.2.2 <i>Jáhen a kněz v Antiochii</i>	12
1.2.3 <i>Nový konstantinopolský patriarcha</i>	14
1.2.4 <i>Jan Zlatoústý jako biskup</i>	15
1.2.5 <i>Spory s císařským dvorem a následné vyhnanství</i>	16
1.2.6 <i>Život ve vyhnanství a smrt Jana Zlatoústého</i>	19
1.3 DÍLO	20
1.3.1 <i>Spisy dogmaticko-morální</i>	21
1.3.2 <i>Spisy apologetické</i>	23
1.3.3 <i>Exegetické spisy a homilie</i>	23
1.3.4 <i>Listy</i>	25
1.4 THEOLOGIE SV. JANA ZLATOÚSTÉHO	25
1.4.1 <i>Christologie a mariologie u sv. Jana Zlatoústého</i>	26
1.4.2 <i>Sakramentologie, eklesiologie, charitologie a antropologie u sv. Jana Zlatoústého</i>	26
2 SPIS JANA ZLATOÚSTÉHO O KNĚŽSTVÍ.....	28
2.1 O SPISU O KNĚŽSTVÍ – OBECNĚ	28
2.2 LITERÁRNÍ JEVY VE SPISU O KNĚŽSTVÍ	30
2.2.1 <i>Literární žánr</i>	31
2.2.2 <i>Literární styl</i>	32
2.3 THEOLOGIE SPISU O KNĚŽSTVÍ	32
3 JEDNOTLIVÉ ASPEKTY SPISU O KNĚŽSTVÍ A JEJICH AKTUALIZACE PRO DNEŠNÍ DOBU.....	35
3.1 VZNEŠENOST KNĚŽSTVÍ	36
3.2 ČEHO BY SE MĚL KNĚZ VYVAROVAT VE SVÉM ÚŘADĚ	39
3.3 ČÍM BY MĚL KNĚZ OPLÝVAT – CTNOSTI A CHARISMATA	42
3.4 KNĚZ A KAZATELSKÁ SLUŽBA	44
3.5 KNĚZ A CHARITNÍ SLUŽBA	46

3.5.1	<i>Péče o vdovy</i>	47
3.5.2	<i>Starost o panny</i>	48
3.5.3	<i>Starost o chudé a nemocné</i>	50
3.6	KNĚŽSTVÍ A MNIŠSTVÍ	51
3.7	KNĚŽSKÉ VZDĚLÁNÍ	52
3.8	KNĚŽSKÉ SPOLEČENSTVÍ A VZTAHY MEZI KNĚŽÍMI.....	53
3.9	SLAVENÍ EUCHARISTIE.....	54
3.10	AKTUÁLNOST SPISU O KNĚŽSTVÍ A MYŠLENEK, KTERÉ SE V NĚM OBJEVUJÍ PRO ŽIVOT KNĚŽÍ DNES.....	57
4	SPIS O KNĚŽSTVÍ V DOKUMENTECH MAGISTERIA OD II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU	61
4.1	SPIS O KNĚŽSTVÍ V DOKUMENTECH II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU A V KATECHISMU KATOLICKÉ CÍRKVE.....	61
4.2	SPIS O KNĚŽSTVÍ V DOKUMENTECH VYDANÝCH KONGREGACÍ PRO KLÉRUS.....	62
4.3	SPIS O KNĚŽSTVÍ V MAGISTERIU PAPEŽŮ	63
4.3.1	<i>Spis O kněžství v magisteriu Jana XXIII.</i>	64
4.3.2	<i>Spis O kněžství v magisteriu Pavla VI.</i>	64
4.3.3	<i>Spis O kněžství v magisteriu Jana Pavla II.</i>	65
4.3.4	<i>Spis O kněžství v magisteriu Benedikta XVI.</i>	66
	ZÁVĚR.....	68
	ANOTACE	70
	RESUMÉ.....	71
	SUMMARY	72
	BIBLIOGRAFIE.....	73
	SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK.....	77

Úvod

Ve druhém ročníku magisterského studia na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jsem absolvoval dvousemestrální kurz patrologie. V tomto kurzu jsme procházeli dějinami patristiky a potkávali mnohé slavné osobnosti dějin církve. Jednou z osobností, která mě velmi zaujala, byla postava konstantinopolského patriarchy sv. Jana Zlatoústého. Sv. Jan Zlatoústý je autorem mnoha slavných spisů, mezi nimi však jednoznačně vyniká traktát O kněžství. Tento spis mě velmi zaujal jak svým názvem, tak i tématy, která se v něm objevují a na které spis reaguje. Proč se však dnes zabývat více než 16. století starým spisem? Hnací silou pro psaní diplomové práce na toto téma bylo jistě i to, že se na kněžství připravuji. Aniž bych to v době výběru tématu věděl, během psaní této diplomové práce jsem přijal jáhenské svěcení. Mohl jsem tedy začít poznávat, co znamená žít jako ten, kdo se dává Bohu do rukou, kdo vstupuje do služby Bohu a lidem.

Tato práce si neklade za cíl vytvořit překlad díla, spíše chce vůbec upozornit na jeho přítomnost v pokladnici vynikajících spisů církve. Cílem mé práce je seznámit čtenáře s osobou a životem sv. Jana Zlatoústého, biskupa a učitele církve, ale též právě i s jeho spisem O kněžství. Zmíněné dílo bylo přeloženo do českého jazyka a vydáno v roce 1885.¹ Do dnešních dnů je toto vydání poslední. Spis O kněžství oplývá obrovským bohatstvím myšlenek a rad pro kněžský život, což je právě jedním z důvodů, proč jsem se jím začal zabývat. I když nás od doby vzniku tohoto spisu dělí 16. století, problémy, na které reaguje sv. Jan Zlatoústý, jsou v mnohém podobné těm, s nimiž se potýkají kněží dnes.

Práce bude rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se budeme zabývat osobností autora spisu O kněžství sv. Janem Zlatoústým. Budeme sledovat dobu, ve které žil, projdeme jednotlivé etapy jeho života, seznámíme se s nesmírnou obsáhlostí a mohutností jeho díla a nakonec prozkoumáme jeho učení o Bohu, jeho teologii. V literatuře budou hlavními zdroji obecné patristické příručky, zejména Řecká patrologie od Vratislava Šmelhause.

Ve druhé kapitole se už konkrétněji zaměříme na jeho spis O kněžství, nejprve se zaměříme obecné charakteristiky. Následně se budeme zabývat literárními druhy, formou,

¹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1885, s. 56-158.

stylem a literárním žánrem spisu O kněžství. V poslední podkapitole se pokusíme nahlédnout do teologie tohoto spisu. V celé druhé kapitole budeme vycházet mimo jiné z polského překladu tohoto díla a hlavně ze dvou článků, které toto vydání doplňují. Konkrétně se jedná o článek od kněze Marka Starowieyského a od kardinála Henry de Lubaca SJ.

Třetí kapitola bude analyzovat určité jednotlivé aspekty, které se v díle O kněžství objevují, a pokusí se je aktualizovat a převést do života kněží dnešní doby. To, co nás bude zajímat např. vztah kněžství a mnišství nebo kněz a kazatelská služba atd., budeme sledovat v citacích, jak vnímá tyto aspekty sám sv. Jan Zlatoústý. Zde bude hlavním pramenem samotné dílo O kněžství podle českého překladu Jana Nep. Františka Desoldy.

A konečně poslední část práce – kapitola čtvrtá – bude zkoumat výskyt spisu O kněžství v dokumentech magisteria církve. V naší pozornosti budou zejména různé papežské dokumenty, také dokumenty vydávané jednotlivými kongregacemi římské kurie, a neopomeneme ani dokumenty II. vatikánského koncilu a Katechismus katolické církve.

V závěru se pokusíme shrnout jednotlivé poznatky z předchozích kapitol a jejich důsledky. Jak bylo uvedeno výše, tato práce si neklade za cíl vytvořit moderní český překlad spisu O kněžství. Je spíše prvním impulsem a hlasem, který chce upozornit na velmi starý, ale přitom až neuvěřitelně neustále aktuální spis.

Spisy sv. Jana Zlatoústého nám dovoluují být s ním, poznávat jeho myšlení, jeho víru, ale především jeho velkou lásku, kterou choval k těm, jež mu Bůh svěřil, ať už jako jáhnovi, knězi nebo biskupovi.²

Veškeré biblické citace ze Starého zákona užití v této diplomové práci pocházejí z Českého ekumenického překladu³ a citace z Nového zákona jsou z Bognerova překladu.⁴

² Srov. BENEDIKT XVI., *Otcové církve*, 1. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 98.

³ Srov. *Bible. Písmo svaté Starého i Nového zákona včetně deuterokanonických knih. Český ekumenický překlad*. 6. vyd., Praha: Česká biblická společnost, 1995.

⁴ Srov. *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 4. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.

1 Sv. Jan Zlatoústý

Sv. Jana Zlatoústého můžeme označit za jednu z největších postav církevních Otců křesťanského Východu i celé patristiky. Jaký Jan byl? Jaký byl jeho charakter? Jan byl nevelké postavy, měl ale živé a hluboké oči. Jeho život byl plný přísnosti k sobě i k druhým. V jednání s lidmi byl odměřený, někdy až studený, ale vždy spravedlivý. Ve svém úřadě si vypěstoval velmi hluboký cit pro zodpovědnost, v celé historii nebyl tento cit tak vyvinutý jako u něho. V řeči a vyjednáváních byl neohrožený, otevřený a nekomplikovaný.⁵

Papež Bonifác VIII. propůjčil v roce 1295 poprvé čestný titul „učitel církve“ latinským církevním otcům Ambrožovi, Jeronýmovi, Augustinovi a Řehořovi Velikému. Papež Pius V. povýšil ve svém breviáři z roku 1568 do stejné hodnosti řecké otce Athanasia, Basila Velikého, Řehoře z Nazianzu a Jana Zlatoústého. Od té doby jsou ctěni jako „čtyři velcí učitelé církve Západu i Východu“ a jako takoví se objevili v mnoha uměleckých vyobrazeních.⁶

V dějinách církve je tento významný muž známý též jako „Chrysostomos“, ten který má „zlatá ústa“. Tento přídomek mu zajisté právem patří, neboť jeho výmluvnost a krása jeho textů jsou toho důkazem. Takto byl sv. Jan Zlatoústý označován už od 5. stol. Jen biskup severoitalské Ravenny sv. Petr „Chrysologus“ (asi 380-450), ten který mluví „zlatá slova“, se jako jediný ze zástupců latinské církve může pochlubit stejně vznešeným titulem jako sv. Jan Zlatoústý.⁷

V této kapitole se budeme podrobněji zabývat postavou sv. Jana Zlatoústého. První podkapitola pojedná o době života tohoto světce a jejích charakteristických rysech. Ve druhé podkapitole se seznámíme s pohnutým životem sv. Jana Zlatoústého. Třetí podkapitola nám umožní blíže pohlédnout na jeho monumentální dílo. Čtvrtá podkapitola nás seznámí s teologií tohoto velkého učitele církve a konečně v páté podkapitole vstoupíme do oblasti liturgické, kde jméno Jana Zlatoústého zaujímá též velmi významné místo.

⁵ Srov. ŠPIRKO, J., *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*, Praha II.: Ladislav Kuncič, 1939, s. 151.

⁶ DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, 1. vyd., Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 18–19.

⁷ Srov. *tamtéž*, s. 430.

1.1 Doba sv. Jana Zlatoústého a její charakteristické rysy

V následující podkapitole nahlédneme a pokusíme se zmapovat období, v němž sv. Jan Zlatoústý žil. Toto období zahrnuje čas od vydání Ediktu milánského až do poloviny pátého století. Budeme si všimnout činnosti církve, jak se začíná projevovat v římské říši. Na začátku čtvrtého století projde církev velkou změnou, přestane být pronásledovaná, dostane se do popředí a významným způsobem ovlivní vývoj římského impéria. Do popředí vstoupí postava velkého římského císaře Konstantina Velikého.⁸

Podívejme se nejprve na místo, kde se Jan Zlatoústý narodil, a to do Antiochie. Antiochie Syrská patří mezi sedmatřicet měst, jejichž zakladatelem byl vojevůdce Alexandra Makedonského Seleukus Niktor. Založení této obce můžeme datovat do rozmezí let 312 – 280 př. Kr. Antiochie Syrská ležela na levém břehu řeky Orontes vzdálená asi 15 kilometrů od Středozemního moře.⁹ O obci máme mnoho zpráv už z časů Nového zákona, kdy sem několikrát přicestoval apoštol Pavel se svými spolupracovníky. Nesmíme zapomenout, že to místo je důležité z hlediska, že zde se poprvé učedníkům Ježíše Krista začalo říkat křesťané (Sk 11,26).¹⁰ Antiochie po celou dobu své existence soupeřila s jiným významným městem v oblasti Středozemního moře, a to s mocnou a slavnou Alexandrií. Tato dvě velká a nesmiřitelná města bojovala mezi sebou snad na všech frontách. Místem, kde se střetávaly zájmy obou měst, byly např. obchod, ekonomika, kultura, vzdělanost, politika a v neposlední řadě i náboženství. Křesťanství, které se v této době velmi rozvíjelo, procházelo svým vývojem a potýkalo se s mnoha vnitřními krizemi. Bylo třeba, aby se vedly teologické disputace o víře a křesťanství, a proto vznikaly školy, jež se zabývaly teologií. Právě ve zmíněných městech existovaly dvě největší a nejslavnější teologické školy starověku. Exegetická škola měla své sídlo právě v Antiochii. Nesmíme opomenout ani katechetickou školu, jejíž baštou byla Alexandrie.¹¹ Obě tyto školy daly církvi mnoho

⁸ Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, 1. vyd., Prešov: Pravoslavná bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, 2003, s. 148.

⁹ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997, s. 27.

¹⁰ Srov. *tamtéž*, s. 28.

¹¹ Srov. *tamtéž*, s. 27.

vzdělaných osobností, které se projevily ať už v oblasti exegetické, katechetické, dogmatické nebo nějaké jiné oblasti teologie.¹²

Úpadek Antiochie byl zapříčiněn katastrofou, kterou bylo toto město postiženo v roce 526, kdy následkem zemětřesení a vojenského vpádu zemřelo bezmála 100 000 obyvatel.¹³

Jan se narodil do doby, poznamenané v oblasti náboženského života velkými zápasy o pravou věrouku. Připomeňme si, že od koncilu v Niceji, prvního velkého koncilu v dějinách církve. Ten řešil vzešlou ariánskou krizi, dal církvi Nicejské krédo a odsoudil Áriovu nauku, uplynulo asi jen 20 let. V sedmatřiceti letech se Jan jako jáhen účastnil 1. konstantinopolského koncilu (381). Jan žil v době, kdy pohanství bylo na ústupu a naopak křesťanství se stávalo intenzivnějším a zažívalo období rozkvětu. Osobnost sv. Jana Zlatoústého k tomuto rozkvětu přispěla velkou měrou.¹⁴

Podívejme se nyní krátce na situaci v Konstantinopoli, jež je místem dalšího působení sv. Jana Zlatoústého. Konstantinopol jako hlavní město římské říše bylo sídlem císaře. V této době na císařský trůn usedla osobnost, kterou nesmíme opomenout zmínit, a to Theodosius I. Veliký (379-395). Tento císař je posledním císařem nerozděleného římského impéria před jeho rozdělením na západořímskou a východořímskou říši. Theodosius I. byl skutečným křesťanem a, i když ve svém životě dělal chyby, zasloužil se o velký rozkvět křesťanství a zánik pohanských obyčejů a chrámů. Za vlády tohoto císaře se konaly poslední starověké olympijské hry. Theodosius I. se velmi zasazoval o jednotu církve, potíral ariány a jejich učení, sesazoval biskupy, kteří vyznávali Áriovu bludnou nauku, a svolával koncily, které měly bdít nad ortodoxií a pravdami víry. Po tomto skutečně „velkém“ císaři nastoupili na vládařské trůny jeho synové. Ve východořímské říši to byl Arkadius (394-408), s jehož vládou se blíže seznámíme v kontextu života sv. Jana Zlatoústého, a v západořímské říši to byl Honorius (395-423). Oba císařové byli ale jen figurkami v rukou mocných a jejich období vlády můžeme označit za slabošské a nevýrazné. Další problémovou oblastí byla situace církevní. Konstantinopol musela čelit stále více se vzímajícímu se vlivu alexandrijského patriarchátu a jeho patriarchů, kteří si činili nárok na přední místo mezi patriarcháty. Oba tyto patriarcháty, jak Konstantinopol tak Alexandrie, byly takřka neustále

¹² Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 171.

¹³ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 28.

¹⁴ Srov. *tamtéž*, s. 28.

ve sporu.¹⁵ Tento spor bude také velmi patrný právě mezi patriarchou Teofilem a Janem Zlatoústým.

1.2 Život

V této podkapitole se budeme zabývat životem sv. Jana Zlatoústého, konstantinopolského patriarchy. Prvním předpokládaným autorem životopisu sv. Jana Zlatoústého je biskup Papiáš z Helenopole, ten však ve svém díle spíše pojednává o období jeho biskupských let strávených v Konstantinopoli až do jeho vyhoštění.¹⁶

1.2.1 Dětství a mládí

Narození sv. Jana Zlatoústého můžeme datovat do první poloviny 4. století, přesný rok Janova narození ovšem není znám, s největší pravděpodobností se jedná o rozmezí let 344-354. Jan, kterému pozdější generace daly pro jeho skvělou kazatelskou činnost přízvisko Chrysostomos (Zlatoústý), pocházel ze zámožné a společensky dobře postavené rodiny ze syrského velkoměsta Antiochie.¹⁷ Jeho otec byl umístěn do Antiochie jako důstojník. Jeho jméno bylo Secundus, což ukazuje na římský původ, zemřel ještě dřív, než Janovi byly dva roky. Jeho matka, která nosila řecké jméno Anthusa, se ve 20 letech stala vdovou. Jan měl též starší sestru, o které však nemáme více informací.¹⁸

Studoval rétoriku u slavného Libania. Brzo se však rozhodl pro jiné vzdělání. Jeho učiteli jsou biskup Meletios, z jehož rukou přijal roku 372 křest, a Diodóros z Tarsu, velký exegeta staré církve. U něho zřejmě studoval Písmo spolu s budoucím biskupem Theodórem z Mopsuestie. Teologické a spirituální zakotvení je tedy v antiošské teologické škole. Ale ani kariéra teologická není Janovým cílem. Stal se sice lektorem, ale jeho snem byl asketický život. Ten vedl nejprve doma, ale později se uchýlil k asketům do hor a po nějakém čas cenobitského života žil jako poustevník v jeskyni na hoře

¹⁵ Srov. VAVŘÍNEK, V., *Východořímské impérium* in ZÁSTĚROVÁ, B., a kol., *Dějiny Byzance*, 1.vyd., Praha: Academia, 1992, s. 48–53.

¹⁶ Srov. JOHANNES CHRYSOSTOMUS, *Catecheses baptismales: Taufkatechesen*; Erster Teilband, (FCh 6.1), Freiburg: Herder, 1992, s. 9.

¹⁷ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, Praha: Kalich, 1972, s. 189.

¹⁸ Srov. JOHANNES CHRYSOSTOMUS, *Catecheses baptismales: Taufkatechesen*; Erster Teilband, s. 9–10.

Sylpios. Tvrdý asketický život mu však přinesl vážné zdravotní potíže – musel se vrátit do Antiochie.¹⁹

Janova vnitřní zkušenost s napětím a samotou na jedné straně a vedle toho velká angažovanost pro druhé znamenaly důležitý vývoj v jeho životě. Tento prožitek poznamenal jeho duchovní zrání. Jan vytvářel sjednocení mezi mnišstvím a životem ve světě.²⁰

Asketickým životem žil Jan už v domě své matky během svých studií, ale mnišský život ho přitahoval stále víc. Lidé mnichy ctili, putovali k jejich poustevnám. Byli mezi nimi i vynikající teologové a mnozí z nich se stali i formálně pastýři lidu, biskupy.²¹

1.2.2 Jáhen a kněz v Antiochii

V Antiochii se v dlouhém mezidobí mnohé změnilo. Biskup Meletius se okamžitě po svém návratu s až ohnivou horlivostí zaměřil na dílo duchovní obnovy své církve a svého patriarchátu. Pro nové obsazení různých biskupských stolců vybral ty nejzdatnější muže. Hned na počátku (378) byl na biskupa vysvěcen zasloužilý Diodoros z Tarsu, dřívější učitel Jana, aby byla zachovaná katolická víra v Antiochii. Mnicha Acacia učinil v ten samý čas biskupem v Borea.²²

Už v září neb říjnu následujícího roku (379) mohl Meletius okolo sebe shromáždit biskupy svého patriarchátu k velké synodě. Dostavilo se víc jak 150 biskupů, aby ve spojení se svým patriarchou, kterého všichni uznávali jako jediného právoplatného biskupa Antiochie, připravili nové uspořádání katolické církve v orientu. Mezi přítomnými biskupy se nacházel také svatý Řehoř z Nyssy. Na této synodě byl především odsouzen apollinarismus,²³ který se v Antiochii velmi rozmohl. Na znamení důvěryhodnosti a církevnosti byly příslušné listiny poslány do Říma papeži Damasovi, jehož vyznání víry antiochijsí biskupové jednoduše převzali.²⁴

¹⁹ VENTURA, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I.*, 1.vyd., Praha, Břevnov: Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2006, s. 304.

²⁰ Srov. *tamtéž*, s. 304.

²¹ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 189.

²² Srov. BAUR, Ch., *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Erster Band, Antiochien*, München: Max Hueber, 1929, s. 113.

²³ Apollinarismus je teologický směr, který učí, že v Ježíši Kristu zaujímá Logos duchovní část Ježíšovy duše. Tento směr je nazván po Apollinariovi, biskupovi v Laodikeji. Apollinarius nepřijímal cele Ježíšovo lidství. Mezi základní aspekty učení apollinarismu patří, že tělo je v tomto směru pokládáno za zcela zkažené, Ježíšovo tělo bylo zcela podřízeno vůli Logu. (srov. RAHNER, K. – VORGRIMLER, H., *Teologický slovník*, Praha: Zvon, 1996, s. 21.)

²⁴ Srov. BAUR, Ch., *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Ester Band, Antiochien*, s. 113.

Při vysokém věku patriarchy Meletia, těžkostech cesty a změnách nevypočitatelného klimatu nebyla taková cesta bez nebezpečí. Proto se rozhodl Meletius učinit opatření pro všechny případy a zanechat svoji církev v pořádku. Těsně před svým odjezdem vysvětil tedy svého lektora Jana na jáhna antiochijské církve.²⁵ Na konci roku 380 nebo začátku roku 381 předtím, než se odebral na druhý ekumenický koncil do Konstantinopole, jemuž předsedal. V květnu 381 Meletios zemřel.²⁶

Jako jáhnu diecéze Antiochie, kterého je možné srovnat podle jeho tehdejších úkolů spíše s dnešním generálním vikářem, mu připadly především charitativní a sociální služby pro chudé, vdovy, sirotky, panny, výchova dětí a s tím spojená administrativa. Z tohoto období proto také pocházejí pojednání o mnišském a asketickém životě, o panenství, manželství, vdovství a výchově dětí, neboť Jan se nechal v celém svém literárním díle vždy inspirovat aktuálními praktickými potřebami pastorační.²⁷

Sv. Jan Zlatoústý však ani po návratu do Antiochie, ve své jáhenské službě či v dalším životě neodmítl mnišský ideál a úsilí o askezi, ale jen je trochu pozměnil v souladu se svou službou. Ať už jako jáhen, později kněz nebo konstantinopolský patriarcha nikdy sv. Jan Zlatoústý nepřestal být mnichem a v každém z výše uvedených úřadů se snažil o duchovní asketický život, i když jeho odpůrci mu to někdy tvrdě vytýkali.²⁸

Po pěti letech diakonátu Jana vysvětil biskup Flaviánus, nástupce Meletia, 28. února 386 na kněze, očividně s deklarovaným záměrem pověřit známého rétora kazatelskou službou, protože jinak by bylo jen stěží vysvětlitelné, že své vůbec první kázání pronesl již v den svého kněžského svěcení, že bylo zaznamenáno a dochovalo se. Kázání a pastorační se staly Janovým velkým životním úkolem. Zachovalo se přes sedm set pravých kázání z dvanácti let jeho kněžského poslání v Antiochii a z šesti let biskupského úřadu v Konstantinopoli (až do jeho vypovězení).²⁹

²⁵ Srov. *tamtéž*, s. 114.

²⁶ Srov. JOHANNES CHRYSOSTOMUS, *Catecheses baptismales: Taufkatechesen*; Erster Teilband, s. 13.

²⁷ DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 431.

²⁸ Srov. VENTURA, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I.*, s. 304.

²⁹ DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 431.

1.2.3 Nový konstantinopolský patriarcha

Konstantinopolský patriarcha Nektarius zemřel 27. září 397. Konstantinopol hledala svého nového pastýře. Konstantinopolský sněm v roce 381 přiznal totiž biskupovi Konstantinopole jako „Nového Říma“ postavení hned za biskupem „Říma starého“, ale toto místo v čestném pořadí patriarchálních stolic nemělo prakticky žádný církevně politický význam.³⁰ Na radu svého ministra Eutropia padla volba císaře Arcadia na zkušeného a slavného kazatele z Antiochie.³¹ Eutropius se rozhodl povolat na stolec patriarchy Konstantinopole člověka, který nebyl nějak obtěžkán polickými ambicemi a spory. Zároveň chtěl ale jako konstantinopolského patriarchu zkušeného a známého teologa, který by se stal osobností hodnou reprezentativního úřadu. Takovou osobnost našel Eutropius právě v Janu Zlatoústém.³² Císař však měl strach z toho, jak budou na jeho volbu reagovat křesťané v Antiochii, bál se, že Antiochie svého „velkého syna“ jen tak přemístit nedá. Pověřil proto Asteria, který byl místopředsedou v Antiochii, aby tajně dopravil Jana Zlatoústého do Konstantinopole. Asterius se setkal s Janem na předem dohodnutém místě mimo město, tam ho nechal naložit na vůz, který ho měl odvézt do Konstantinopole, a sdělil mu jeho jmenování biskupem hlavního císařského města.³³

Přes Janovy protesty byl 26. února 398 konsekrován na konstantinopolského biskupa. Hlavním světitel byl alexandrijský patriarcha Theofilos, Janův pozdější nesmiřitelný pronásledovatel. Jan se ujal úřadu s nečekanou vervou. Získal si lid, zejména chudé a všelijak utiskované, pro něž se s nevšední sociální citlivostí angažoval. Na své straně měl i část svých spolupracovníků.³⁴

Stalo se tak, že volba, kterou císař provedl, byla výborná z pastoračního hlediska ovšem ne už tak šťastná z hlediska politického. Jan nebyl a nikdy se nestal politikem, byl pastýřem, knězem.³⁵

³⁰ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 191.

³¹ Srov. *tamtéž*, s. 432.

³² Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 190.

³³ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 432.

³⁴ VENTURA, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I.*, s. 304.

³⁵ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 432.

1.2.4 Jan Zlatouštý jako biskup

Jan se začal hned horlivě starat a pečovat o svou diecézi. V duchu reformy podle evangelia nechal svou biskupskou rezidenci učinit prostým místem, kde žije nejen patriarcha konstantinopolský, ale hlavně jeho církev. Jan prodával majetek, který patřil jemu i církvi, aby měl prostředky, s nimiž mohl druhým pomáhat v jejich nouzi a trápeních. Staral se o chudé, nemocné a pocestné. Provedl také úpravu postavení jáhenek a vdov ve své partikulární církvi.³⁶ Jan skoncoval s rozmařilým a reprezentativním životem své rezidence, nechal provést revizi diecézní správy i jejich účtů. Rezidence patriarchy přestala být neustále přeplněná hosty. Jan nabádal biskupy, aby se místo přebývání u císařského dvora raději starali o své diecéze. Hlavní úkoly Janovy pastorace byly tyto: povznesení duchovního života svěřených duší, starost o jejich hmotná pozemská dobra, starost o chudé a nemocné. Jan také velmi důrazně vystupoval proti heretikům, ale hlavně proti nepřístojnostem v řadách svého vlastního duchovenstva. Ty, kteří kněžského úřadu nebyli hodni, těchto úřadů zbavoval. Mnichy, kteří se potulovali po jeho diecézi místo toho, aby trávili svůj čas na modlitbách ve své komunitě, posílal zpět do jejich komunit.³⁷

Jan při všech těchto povinnostech a starostech spojených s jeho úřadem nepřestával věnovat pozornost duchovnímu životu svých věřících. Ve svých homiliích hlásal principy života pravého křesťana, a to i přesto, že se svou kritikou musel dotknout úrovně duchovního života na císařském dvoře. Jan brojil proti návštěvám antických her v cirku, na které jeho věřící chodili místo nedělních bohoslužeb. Jeho ryzost, ať už morální anebo duchovní, mu darovala mnoho přátel a věřících, kteří svého pastýře milovali, ale také velké množství nepřátel, pro něž byl Jan trnem v oku.³⁸

Jak jsme si už uvedli výše, byla Konstantinopol hlavním městem říše, což znamená, že církev zde byla vystavena velkému světskému tlaku, který na ni doléhal a kterému se Jan snažil bránit. Je pravdou, že spousta těch, kteří o sobě horlivě tvrdili, že jsou křesťané a k církvi se hlásili, byli ve skutečnosti křesťany jen na oko proto, že v tehdejší době být křesťanem bylo „v módě“. Jan si umínil, že svoje věřící převychová, a učiní z nich členy církve, kteří nebudou křesťany jen podle jména, ale podle slov a skutků. Jan Zlatouštý viděl u těchto lidí až příliš velkou materiální zajištěnost, která způsobila, že se z nich stali ti, kteří trpí duchovním spánkem. U takových lidí dochází ke ztrátě zájmu o věci vznešené, nemají

³⁶ Srov. *tamtéž*, s. 432–433.

³⁷ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 192.

³⁸ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 433.

žádné ideály a nic pro ně nemá cenu. Zajištěnost a blahobyť ubíjejí ducha. Největší bolestí Jana bylo, když viděl, že úpadek se netýká jen věřících laiků, ale také jeho kněží, protože tím mohla vzít za své snaha vše znovu obrodit. Janovou největší zbraní v boji o duše svých oveček byla jeho plamenná kázání, jimiž se dotýkal srdcí a která strhávala posluchače.³⁹

Jana můžeme beze vší pochybnosti označit za největšího kazatele východní církve. Jako kazatel se nepřidržel antických rétorů, kteří vynikali svou teatrálností. Jemu se však tato teatrálnost protivila, proto se rozhodl vytvořit ideál křesťanského kazatele. Jeho řeči jsou neobyčejně obrazné, poutavé a lehce srozumitelné. Nerad teoretizoval, ale všude hledal praktický vztah. Proto, i když kázal dlouho, jeho kázání posluchače neunavilo. Chtěl působit obsahem své řeči ne formou, chtěl působit na srdce a ne na rozum. Při exegetickém výkladu se držel historicko-gramatické metody. Nikdo z církevních otců nevysvětlil posvátný text Písma tak důsledně a zároveň prakticky jako svatý Jan Zlatoústý.⁴⁰

1.2.5 Spory s císařským dvorem a následné vyhnanství

Jan Zlatoústý byl velkou osobností, ať už jako patriarcha nebo kazatel, ale hlavně byl pastýřem. Nebál se mocných, nebál se pojmenovat jejich zločiny, intriky ani jejich neschopnost. Mnozí nesouhlasili s reformami, které Jan prováděl, nemohli nebo spíše nechtěli souhlasit a pochopit, že Janovi nejde o politické záležitosti, ale především o pastýřskou péči a duchovní život.⁴¹ Jan byl na začátku své biskupské služby v Konstantinopoli velmi oblíbeným u císařského dvora, zejména u císařovy manželky Eudoxie. Ve své službě byl však svědomitý a nebral ohled na to, jaké má kdo postavení. Jan nepatřil mezi ty, co přivírají oči před hanebnostmi, které se dějí. Byl si velmi dobře vědom svých pastýřských povinností. Není tedy divu, že po čase začalo mezi ním a příslušníky císařského dvora docházet ke sporům a konfliktům.⁴²

Jan byl velmi nespokojen s děním na císařském dvoře. Ti, kdo měli moc a patřili mezi vlivné císařské úředníky, často utlačeli lid a využívali k tomu neschopnost císaře Arkadia, který byl spíše loutkou v jejich rukou. Naopak Jan Zlatoústý se snažil lidu ulehčit, pomáhat mu, a tak stavěl nemocnice a domy pro chudé, snažil se také zaktivizovat misijní činnost své církevní obce. Patřil mezi ty, kteří viděli a jednali, ať už v oblasti sociální nebo

³⁹ Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 280.

⁴⁰ Srov. *tamtéž*, s. 152.

⁴¹ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 192.

⁴² Srov. *tamtéž*, s. 192.

duchovní. Jan žil a cítil s každým člověkem. Bohužel však neměl problémy a těžkosti jen s císařským dvorem, ale i se svými spolubratry v biskupské službě.⁴³ Roku 399 byl sesazen ze svého úřadu Eutropius, první ministr císaře Arkadia. Tak, jak to právo každému přisoudilo, nabídl Jan Eutropiovi církevní azyl. Dokonce tohoto stavu využil a ve svých kázáních pokáral úředníky, aby si uvědomili svou nestálost. Bránil též nezpochybnitelné právo církve poskytnout azyl každému, kdo o něj požádá. Roku 402 expandoval napjatý vztah s Teofilem Alexandrijským, když do Konstantinopole dorazila početná skupina egyptských mnichů vedená presbyterem Isidorem z Alexandrie. Tito „velcí bratři“ byli vyhnáni alexandrijským patriarchou Teofilem z egyptské pouště. Důvodem pro jejich vyhnání mělo být obvinění z origenismu⁴⁴ a jejich označení za heretiky. Mniši požadovali, aby Jan jejich případ přezkoumal.⁴⁵ Mezi nimi byl i známý a slavný autor Jan Cassianus, který Jana Zlatoústého považoval za svého duchovního otce a jeho mnohé myšlenky implantoval do svých děl a teologie.⁴⁶ Jan si byl plně vědom problému, který nastal, a věděl, že nemůže překročit kompetence svého úřadu a patriarchátu. Vyhnul se styku s těmito bratry i dalším oficiálním setkáním a snažil se zprostředkovat smíření mezi oběma stranami. Alexandrijský patriarcha Teofilos byl ovšem neústupný, záležitost mnichů se dostala až k císařskému dvoru, kam se jim podařilo vniknout. Císař Arkadius se rozhodl svolat synodu do Konstantinopole, kde by měly obě strany možnost vznést obžaloby i možnost se hájit. Tomuto synodu měl předsedat právě Jan Zlatoústý.⁴⁷ Tím, co ještě více rozdmýchalo plamen hněvu císařského dvora proti Janovi Zlatoústému, bylo jeho kázání o ženské pýše, které vztahovačná císařovna brala jako útok na svoji osobu.⁴⁸ Nyní se intriky proti Janovi rozeběhly naplno.

Janovi nepřátelé však usilovali o jeho sesazení nejprve na církevní, nikoli na politické rovině. Tzv. „synoda v Dubu“ (podle místa jejího konání, venkovského statku *ὄρυς* blízko Chalkedonu), které se účastnilo pouze třicet šest biskupů zaměřených proti Janovi pod vedením Theofila, předvolala Jana, aby se zodpovídal. Protože se však Jan, který si byl vědom toho, že jeho

⁴³ Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 280.

⁴⁴ V případě origenismu se nejedná o soustavnou nauku, ale o východní křesťanskou – zejména mnišskou – teologii, která hereticky zabsolutizovala určité fragmenty Origenova učení. Až do 6. stol. docházelo k častým sporům. Charakteristickým rysem origenismu je např. preexistence duší, kdy jsou svět a duše vnímány jako nutné a věčné. (srov. RAHNER, K. – VORGRIMLER, H., *Teologický slovník*, Praha: Zvon, 1996, s. 225.)

⁴⁵ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 433.

⁴⁶ Srov. VENTURA, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I.*, s. 303.

⁴⁷ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 192–193.

⁴⁸ Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 281.

odsouzení je již předem hotovou věcí, přes trojí výzvu nedostavil, zbavila ho tato synoda na podzim r. 403 jeho úřadu a císař podepsal rozsudek jeho vyhnanství, který však nebyl vykonán.⁴⁹

Obvinění proti Janovi byla jen snůška pomluv, kterým bohužel slaboduchý císař uvěřil a Jana odsoudil. V obvinění proti Janovi stálo např., že neoprávněně rozšiřoval územní kompetence konstantinopolského patriarchátu, že konal násilné činy, že urážel císařský majestát.⁵⁰ Císařský dvůr se radoval z jeho sesazení, ale lid zůstal svému pastýři věrný.⁵¹ Lidé se shromažďovali a dávali najevo svou nespokojenost. Dokonce hrozilo, že vypukne povstání nebo ozbrojený konflikt a lid bude svého pastýře bránit. Jan však chtěl právě tomuto předejít, a tak se podle vzoru svého Pána Ježíše Krista dobrovolně vydal vojákům do rukou (Jn 18,3-9) a nechal se v noci tajně deportovat z města.⁵² Jana však vzápětí povolali zpět do Konstantinopole. Co bylo impulsem k tomu, aby tohoto velkého patriarchu povolali zpět? Někteří autoři se domnívají, že se jednalo o zemětřesení (Pružinský, Špirko), jiní zase mluví o potratu císařovny Eudoxie (Drobner, Šmelhaus). Jisté je, že biskup Jan se vrátil do svého města. Jeho návrat do Konstantinopole však neznamenal, že by se zalekl mocných, že by cítil strach, ale i nadále káral, co zasluhovalo kárání, a napomínal ty, kteří zasluhovali napomenutí. Jan Zlatoústý se vrátil do Konstantinopole zdálo se, že mezi ním a císařským dvorem nastalo smíření. Tento smír mezi Janem a císařským dvorem trval asi dva měsíce. Jan neztratil totiž nic ze své bojovnosti proti zlořádům, pokleskům a proviněním, jež se děly na císařském dvoře.⁵³

Na podzim roku 403 při posvěcení sochy císařovny, ta stála jen nedaleko katedrálního chrámu, se lid dopustil nepřístojnosti. Odhalení této sochy bylo totiž spojeno s hrami, tanci a jinými hlučnými zábavami, které trvaly několik dní.⁵⁴ Jan se rozhodl vydat se k městskému prefektovi, aby si postěžoval. Císařovna to ovšem pokládala za útok na svoji osobu a vymohla si opětovné Janovo sesazení.⁵⁵ Jan ale pokračoval dál v neohroženém kázání, což vadilo zejména příslušníkům císařského dvora. Právě proto ho asi císař Arkadius vyzval, aby odešel z města. Bylo to před velikonočními svátky r. 404. Janovi bylo

⁴⁹ DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 433.

⁵⁰ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 193.

⁵¹ Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 281.

⁵² Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 193.

⁵³ Srov. ŠPIRKO, J., *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*, s. 151

⁵⁴ Srov. SAMSOUR, J., *Základy patrologie se zvláštním zretelem k dějinám dogmat*, Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1908, s. 137.

⁵⁵ Srov. ŠPIRKO, J., *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*, s. 151–152.

zabráněno vstoupit do své vlastní katedrály. Rozhodl se tedy, že velikonoční vigílii bude slavit se svými věřícími v Konstantinových lázních. Tato vigílie však končila násilným střetem, kdy vojsko vtrhlo do lázní a slavení velikonoční vigílie ukončilo pomocí zbraní.⁵⁶

„9. června 404 podepsal císař definitivní dekret jeho vypovězení do Kukusu v Arménii, kde Jan strávil tři roky.“⁵⁷

1.2.6 Život ve vyhnanství a smrt Jana Zlatoústého

Západní církev v čele s papežem Inocencem I. protestovala a nikdy legitimně neuznala Janovo sesazení a jeho vynucený odchod do vyhnanství. Jan ve své velmi bohaté korespondenci ze samotné cesty i vyhnanství líčí různé druhy přijetí i nepřijetí, k nimž na jeho cestě došlo. Tyto dopisy vyprávějí o tělesném strádání, o nikdy nekončící naději, o opravdovosti a opoře přátel. I v této strastiplné době neztratil Jan Zlatoústý nic ze své dobroty a velkorysosti. Byl zbaven biskupské katedry a úřadu, ale nikdy nepřestal být pastýřem duší.⁵⁸

V těžké osobní situaci myslí především upřímně na to, aby potěšil a povzbudil vzdálené přátele, pomýšlí na možnosti křesťanských misí mezi Peršany, věří v příchod spravedlnosti pro své krutě pronásledované stoupence, pro své chudé v Konstantinopoli, pokouší se ve jménu pokoje a míru v celé církvi o kontakt s významnými hierarchy Východu i Západu. I ve vyhnanství přicházejí za ním zástupy a nepřátelé ho nepřestávají považovat za nebezpečného.⁵⁹

Ani v Kukusu však Jan neměl od císařského dvora a jeho moci klid. Jeho nepřátelé se však obávali jeho vlivu, a tak přinutili slabošského císaře, aby Jana odeslal do vzdálené a nehostinné Pityus na východním pobřeží Černého moře.⁶⁰

Během cesty na toto místo Jan, který je řekněme slabší tělesné konstrukce, špatně snáší obtíže spojené s cestou, jako jsou např. horko, sluneční žár, vzápětí déšť a drsné horské podnebí. Jana tato cesta velmi vyčerpává.⁶¹ „Ještě v den své smrti se musel v horečce vydat na cestu, ale po několika kilometrech se zhroutil a musel být dopraven zpět do

⁵⁶ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 433–434.

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 434.

⁵⁸ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 193.

⁵⁹ ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 194.

⁶⁰ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 434.

⁶¹ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 194.

městečka zvaného Komana.⁶² Jan Zlatoústý nemocný a zcela vyčerpaný umírá 14. září 407. Bylo mu šedesát let.⁶³ „Jeho poslední slova zněla: „Sláva Bohu za všechno – δοξα τω θεω παντων ευεκα. Αμην.“⁶⁴

Jan Zlatoústý nezemřel jako mučedník, ale přesto svědectví jeho života je pro nás velmi hluboké. Celý jeho život i smrt mluví o přesvědčení, že biskup má nezaměnitelné a velmi těžké pastýřské poslání a toto jeho poslání nikdy nesmí ustoupit ze zřetele, ani kdyby se jednalo o mocné tohoto světa. Biskup má být a musí být v určitých věcech týkajících se mravů nebo sociálních otázek neústupný. Jinak se dopouští zrady vůči Kristu.⁶⁵

„Papež Innocens, kterého se Jan sám dovolává ve dvou listech, dosáhl v r. 412 jeho rehabilitace. 27. ledna 438 byly jeho tělesné ostatky slavnostně pohřbeny v kostele svatých apoštolů v Konstantinopoli, od 1. května 1626 odpočívají v chórové kapli sv. Petra v Římě.“⁶⁶

„Dne 24. srpna 2004 pak papež Jan Pavel II. daroval značnou část ostatků konstantinopolskému patriarchovi Bartolomějovi I. Liturgická památka světce se slaví 13 září. Blahoslavený Jan XXIII. jej prohlásil za patrona 2. vatikánského koncilu.“⁶⁷

1.3 Dílo

Jan Zlatoústý po sobě zanechal ze všech řeckých církevních otců nejrozsáhlejší dílo. Literární pozůstalost Jana Zlatoústého je nebývale rozsáhlá. Na západě se dá srovnat jen s osobností a dílem sv. Augustina.⁶⁸ Během historie se jeho spisy nesčetněkrát přepisovaly a četly. U žádného z východních Otců není tak veliký počet rukopisů jako právě u Jana Zlatoústého.⁶⁹ Jan své spisy většinou diktoval, jeho homilie byly stenograficky zaznamenány. Pro texty homilií a výkladů Písma svatého vycházel z řeckého textu Písma svatého. Jan Zlatoústý je také autorem velkého množství traktátů a listů.⁷⁰ V této

⁶² ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 194.

⁶³ Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 281.

⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 281.

⁶⁵ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 194.

⁶⁶ DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 434.

⁶⁷ BENEDIKT XVI., *Otcové církve*, s. 106.

⁶⁸ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 434.

⁶⁹ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 194.

⁷⁰ Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 282.

podkapitole se blíže podíváme na jeho spisy a tvorbu. Spisy Jana Zlatoústého rozčleníme podle jejich obsahu do následujících čtyř podkapitol.

1.3.1 Spisy dogmaticko-morální

1. **Proti odpůrcům mnišského života** (Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τοῖς ἐπὶ τὸ μονάζειν ἐνάγουσιν)⁷¹ – jedná se o tři spisy, které byly napsány kolem roku 378. V této době Jan Zlatoústý žil ještě jako mnich. Uvedené spisy jsou do jisté míry apologií mnišského života, který Jan hájí před těmi, kdo se snaží mladým lidem zabránit, aby se mohli pro tento způsob života rozhodnout.⁷²
2. **Porovnání krále a mnicha** (Σύγκρισις βασιλέως πρὸς μοναχόν) – v tomto díle jde o srovnání krále a filozofa, těchto dvou zdánlivě nesrovnatelných stavů, z nichž každý má svoji velkou důstojnost.⁷³
3. **„Povzbuzující řeč k padlému Theodorovi“** (Λόγος παραινετικὸς εἰς Θεόδωρον ἐκπεσόντα) – jde o dvě knihy, které jsou věnovány Teodorovi, jenž byl mnichem a velkým přítelem Jana Zlatoústého. Později se stal biskupem v Mopsvestii, neslavným hereziarchou a původcem nestoriánského bludu.⁷⁴
4. **O přízni** (Περὶ κατανύξεως) – jsou to dvě knihy, které Jan Zlatoústý věnoval dvěma mnichům (každému jednu). V nich Jan vyzdvihuje krásu mnišského života. Mluví o darech a ctnostech, které mnišství obnáší a nabízí.⁷⁵
5. **„Stagiriovi sužovanému démonem“** (Πρὸς Σταγείριον ἀσκητὴν δαιμονιῶντα) – jedná se o tři knihy, ve kterých sv. Jan Zlatoústý těší a povzbuzuje Stagiria. Ten je rozpolcen a propadá strachu a zoufalství z pokušení, které na něho doléhá. Tyto těžkosti a problémy, které na nás někdy dopadnou, jsou součástí Boží pedagogiky a Božího vedení a výchovy.⁷⁶
6. **O kněžství** (Περὶ ἱερωσύνης) – toto dílo tvořící šest knih patří mezi nejznámější díla Jana Zlatoústého. Budeme mu věnovat celou druhou kapitolu této diplomové práce.

⁷¹ Řecké názvy spisů sv. Jana Zlatoústého jsou převzaty z knihy Základy patrologie se zřetelem k dějinám dogmat Josefa Samsoura a nebo jsou přepsány do řečtiny podle knihy Štefana Pružinského Patrologia II. Obě tyto publikace jsou uvedeny v bibliografii této práce.

⁷² Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 282.

⁷³ Srov. *tamtéž*, s. 282.

⁷⁴ Srov. *tamtéž*, s. 282.

⁷⁵ Srov. *tamtéž*, s. 282.

⁷⁶ Srov. *tamtéž*, s. 282.

7. **Slovo při vysvěcení na kněze** (Ὅτε προεχειρίσθη πρεσβύτερος) – s největší pravděpodobností se jedná o homilii, která byla Janem Zlatoústým pronesena bezprostředně po jeho ustanovení za presbytera, možná se jedná o jeho primiční homilii. Jan se obrací na věřící s prosbou o modlitbu, ví totiž, že na sebe vzal těžkou službu presbytera.⁷⁷
8. **„O tom, že člověku nemůže uškodit nic než on sám** (Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα οὐδεὶς παραβλάψαι δυνήσεται) – toto dílo je adresováno věřícím v Konstantinopoli. Jan ho posílá po své věrné spolupracovnici jáhence Olympii. Věřící v Konstantinopoli totiž velmi trpěli, když zůstali věrní svému biskupovi a postavili se na jeho stranu proti mocným. Jan ho sepsal ve svém druhém vyhnanství na konci svého života kolem let 406-407.⁷⁸
9. **O pyše a výchově dětí** (Περὶ κευδοξίας καὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων) – tento spis můžeme označit jako pedagogický. Pochází z Antiochie a byl sepsán kolem roku 393. Jan Zlatoústý zde mluví o dvojí výchově dětí – o zlé a dobré, o potřebě vštěpování dobrých zásad do dětských srdcí od útlého věku. Mezi tyto zásady patří skromnost, moudrost, rozvážnost, vděčnost, trpělivost a pokora. Jan varuje naopak před změkčilostí a marnivostí. Nejlepším vzorem pro život dětí je dobrý příklad života jejich rodičů.⁷⁹
10. **„Mladé vdově“** (Εἰς νεωτέραν χηρεύσασαν) a **„O tom, že se nemá uzavírat druhé manželství po ovdovění“** (Περὶ μουνανδρίας) – oba spisy můžeme datovat do let 381-382. Jejich hlavním poselstvím jsou rady vdovám. Jan je nabádá, aby nehledaly jiné další manželství, ale aby zůstaly ve stavu, v jakém se nyní nacházejí.⁸⁰
11. **„Proti mužům, kteří berou do svého domu panny“** (Πρὸς τοὺς ἔχοντας παρθένους συνεισάκτους) a **„O tom, že zasvěcené panny nemají bydlet společně s muži“** (Περὶ τοῦ τὰς κανονικὰς μὴ συνοικεῖν ἀδράσι) – jedná se o dva spisy napsané v Konstantinopoli okolo r. 398. Jan v nich hovoří o pomluvách a pobouření, které může vzniknout se společného bydlení kněží a zasvěcených panen. I když žili v těchto domech jako bratři a sestry.⁸¹

⁷⁷ Srov. *tamtéž*, s. 283.

⁷⁸ Srov. *tamtéž*, s. 282–283.

⁷⁹ Srov. *tamtéž*, s. 284.

⁸⁰ Srov. *tamtéž*, s. 282–284.

⁸¹ Srov. *tamtéž*, s. 283–284.

12. O panenství (Περὶ παρθενίας) – spis napsal Jan Zlatoústý ve svém mládí kolem r. 381 pravděpodobně v období, které trávil jako mnich v horách blízko Antiochie nebo jako jáhen. Mluví v něm o vznešenosti panenství a panictví, představuje jeho přednosti a ideály. Jedna část spisu je exegezi textu apoštola Pavla (1 Kor 7,1-40).⁸²

1.3.2 Spisy apologetické

„**Výklad pro židy a pohany o tom, že Kristus je Bůh**“ (Πρὸς τε Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας ἀπόδειξις, ὅτι θεὸς ὁ Χριστός) – spis vznikl okolo roku 382 pravděpodobně v Antiochii a je Janovou obhajobou Kristova božství proti Židům a Řekům. Základem pro toto úspěšné vydávání svědectví těm, kdo v Krista nevěří, jsou zejména biblická proroctví a to, jak se křesťanství šíří až na konec země. Mluví také o experimentu s obnovením jeruzalémského chrámu a kultu, který nebyl úspěšný. Ukazuje na Kristův kříž, který je nepřekonatelným znamením.

„**O svatém Babylovi, proti Juliánovi a pohanům**“ (Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλληνας) – také tento spis vznikl pravděpodobně v Antiochii kolem roku 382, kdy Jan Zlatoústý sloužil Bohu jako jáhen. Hovoří o přednostech křesťanství a je reakcí na reformu císaře Juliána Apostaty, který se snažil obnovit pohanský kult. Ostatky světce Babyla byly odstraněny z oltáře, byla zde zbudována svatyně Apollóna a obnoven jeho kult. Naštěstí v obyvatelích Antiochie zvítězilo křesťanství nad pohanstvím.⁸³

1.3.3 Exegetické spisy a homilie

Veškeré exegetické dílo Jana Zlatoústého můžeme na dobu 4. stol. označit za nebývalé. Jana můžeme směle zařadit mezi největší exegety Západu i Východu. V homiliích Jana Zlatoústého můžeme projít a objasnit takřka celé Písmo svaté (celý SZ i NZ). Velké množství jeho homilií se nám dochovalo až do dnešních dnů.⁸⁴ Jan Zlatoústý se ve svých homiliích, ať už na text SZ nebo NZ, pevně držel exegetických zásad antiošské školy, ze které vzešel a jejíž jednou z nejvýznamnějších postav se stal. Jan se snaží proniknout k historickému smyslu textu. Žádný z církevních Otců nebyl ve výkladu těchto posvátných

⁸² Srov. *tamtéž*, s. 283.

⁸³ Srov. *tamtéž*, s. 284.

⁸⁴ Srov. *tamtéž*, s. 285.

textů důkladnější a preciznější než právě Jan Zlatoústý. K Janově velkému prospěchu a chvále tyto jeho homilie zůstávají při vší jeho pečlivosti a důkladnosti srozumitelné pro prosté lidi.⁸⁵ Jedná se o:

a) homilie a exegetické výklady textu Starého zákona: 76 homilií na knihu Genesis; 58 homilií na vybrané žalmy; 6 homilií ke knize proroka Izaiáše; komentář ke knize proroka Izaiáše (Iz 8,64)

b) homilie a exegetické výklady Nového zákona: 90 homilií k Matoušovu evangeliu; 7 homilií k podobnosti o boháči a Lazarovi (Lk 16, 19-31); 88 homilií k Janovu evangeliu; 63 homilií ke knize Skutky apoštolů; a konečně nepřeborné množství homilií ke všem listům sv. apoštola Pavla⁸⁶

c) tematické homilie (kázání): 8 kázání proti židům; 12 homilií o nepochopitelnosti Boha; 9 kázání o pokání; 3 kázání o ďáblu; kázání o novoročních pověrách; kázání proti divadlu a cirku; dále homilie, které byly oslavnými řečmi na světce, např. 7 homilií o svatém Pavlovi.⁸⁷

Trochu blíže se v tomto oddíle budeme sledovat dvě velká a známá díla sv. Jana Zlatoústého, a to na jeho cyklus Homilie o sochách a Křestní katecheze.

Homilie o sochách – jedná se o 22 homilií, které Jan Zlatoústý pronesl v r. 387 během postní doby v souvislosti s děním v Antiochii. Zvýšení daní se u obyvatel Antiochie setvalo s nevolí, v městě propukly nepokoje, které skončily povalením sochy císaře a jeho rodiny na městském foru. Došlo k hromadnému zatýkání obyvatel, a dokonce k popravám. Celá Antiochie čekala, že ji bezpochyby stihne přísný trest za toto pochybení jejích obyvatel. Patriarcha Antiochie Flavianus se vydal do Konstantinopole prosit o milost pro celé město. Během této cesty antiošského patriarchy pronesl Jan Zlatoústý zmíněných 22 homilií o sochách, jež patří mezi nejlepší řečnická vystoupení Jana Zlatoústého. Mluví v nich o důležitém prvku křesťanského života, kterým je obrácení. Obrácení se od hříšného jednání k jednání řádnému. Právě homilie obsahovaly návod jak toho dosáhnout. Při poslední homilii došlo k velkému důvodu k radosti, neboť Flavianus se navrátil z Konstantinopole s radostnou zvěstí, že celému městu byla udělena milost.⁸⁸

Křestní katecheze – jedná se o jedenáct katechezí Jana Zlatoústého z období jeho působení v Antiochii. Antiochie totiž měla jednu zvláštnost mezi okolními církevními obcemi, a to,

⁸⁵ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 194.

⁸⁶ Srov. *tamtéž*, s. 194.

⁸⁷ Srov. *tamtéž*, s. 195.

⁸⁸ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 440.

že na křest zde nepřipravovali biskupové, ale kněží. Tyto Křestní katecheze byly objeveny velmi pozdě, až ve dvacátém století v rozmezí let 1909 až 1957. Jan v těchto katechezích vysvětluje katechumenům význam křtu (jako znovuzrození člověka pro život věčný, křtem se člověk stává Božím dítětem), dále mluví o obřadu exorcismu, předání křestního symbolu atd. Velký důraz klade také na morálku nových křesťanů.⁸⁹

1.3.4 Listy

Do dnešní doby se nám dochovalo kolem 240 listů poslaných Janem Zlatoústým, jež pocházejí zejména z období Janova druhého vyhnanství. Jejich obsah je velmi různorodý. Můžeme je rozdělit na historické, potěšující a rodinné.⁹⁰ Nejvíce z těchto listů (17) je adresováno Olympii, jáhence konstantinopolské církve.⁹¹ Tato vdova žijící v Konstantinopoli měla na starosti hospodaření biskupství a podporovala též finančně Jana Zlatoústého ve vyhnanství. Mezi listy, které Jan Zlatoústý napsal, je také několik listů určených biskupům západní církve a též dva listy adresované římskému biskupovi.⁹²

1.4 Teologie sv. Jana Zlatoústého

„Jan Zlatoústý byl velký člověk, vážný a opravdový ve všem, co dělal. Písmo nedokázal nikdo interpretovat s takovou hloubkou a přitom tak přirozeně a nenásilně jako on.“⁹³ Jaká byla Janova teologie? Už jsme sv. Jana Zlatoústého představili jako velkého pastýře, biskupa a kazatele. Pojdme v této podkapitole blíže prozkoumat jeho teologii.

Žádný ze spisů sv. Jana Zlatoústého se přímo a primárně nevěnuje nějaké oblasti teologie nebo teologickým problémům. Jan se nepouštěl do velkých polemik a sporů v teologii a věrouce 4. stol., přesto však s heretiky debatoval pro ponaučení svého patriarchátu, své církevní obce.⁹⁴

⁸⁹ Srov. DROBNER, H. R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 441–442.

⁹⁰ Srov. ŠPIRKO, J., *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*, s. 154.

⁹¹ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 196.

⁹² Srov. PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II.*, s. 288.

⁹³ ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 197.

⁹⁴ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 197.

1.4.1 Christologie a mariologie u sv. Jana Zlatoústého

Jan vyznává nauku o dvou přirozenostech – božské a lidské, které jsou nesmíšené v osobě Ježíše Krista. Věřící člověk se nemá pít po poznání, jak toto spojení nesmíšených přirozeností v Kristu existuje, ale má vzdávat díky za velikou lásku Boha k člověku. Díky této lásce Boží Syn sestoupil z nebes, aby vykoupil celý svět.⁹⁵

O osobě Panny Marie nepoužívá ani jeden z trojice velmi hojně užívaných titulů té doby: Θεοτοκος, Χριστοτοκος ani Ανθρωποτοκος.⁹⁶ V Janově mariologie se objevují slovní obraty, které se vyjadřují o Mariiných lidských nedokonalostech, neporovnatelné s její svatostí.⁹⁷

1.4.2 Sakramentologie, eklesiologie, charitologie a antropologie u sv. Jana Zlatoústého

Janovi Zlatoústému byl církví později přidělen titul doctor eucharistiae, protože ze všech církevních otců celého starověku asi nejdokonaleji učí a mluví o eucharistii. Jan také nejednou označuje eucharistii jako oběť.⁹⁸ Ve svých homiliích Jan o eucharistii říká: „My nejen že vidíme našeho Spasitele, ale můžeme ho vzít do svých rukou, přijímat ho, a pít jeho krev a tak se s Ním co nejvnitřněji spojit“; „To, co je v kalichu, je to jisté, co teklo z otevřeného Kristova boku.“⁹⁹ „Dějinná postava člověka Ježíše se má ke Kristově eucharistické přítomnosti jako vzor k obrazu, typus k antitypu či realita k symbolu.“¹⁰⁰

Jak učí Jan Zlatoústý o církvi? Jan mluví o neomylnosti učitelského úřadu, také o tom, že je církev nezávislá na světském vlivu. Hovoří o jednotě církve a jejích základech, o sloupech víry církve, kterými jsou apoštolové v čele s Petrem. O primátě římského biskupa se nikde výslovně v jeho spisech nehovoří, i když se odvolával na římského biskupa během období svého sesazení, v pořadí druhého. Obdobné listy adresoval Jan i ostatním biskupům západu.¹⁰¹

⁹⁵ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 197.

⁹⁶ Srov. *tamtéž*, s. 197.

⁹⁷ Srov. ŠPIRKO, J., *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*, s. 155.

⁹⁸ Srov. SAMSOUR, J., *Základy patrologie se zvláštním zřetelom k dejinám dogmat*, s. 142–143.

⁹⁹ ŠPIRKO, J., *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*, s. 155.

¹⁰⁰ MÜLLER, L. G., *Dogmatika pro studium a pastoraci*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 704.

¹⁰¹ Srov. ŠPIRKO, J., *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*, s. 156.

Milost je důležitá ke všem spasitelným skutkům, člověku je ale ponechána svoboda volby a možnost rozhodnout se pro konání dobra či zla.¹⁰²

V jeho učení má své důležité místo i učení o dědičném hříchu. Jan psal: „Křtíme i nedospělé děti, přestože nemají hříchy.“¹⁰³ Jistý biskup Julián z Aeclana v tomto výroku viděl doklad o nevěře sv. Jana Zlatoústého v existenci dědičného hříchu. Do rozpravy s tímto Juliánem se pustil sv. Augustin, který v Janově tvrzení o hříších vidí „hříchy osobní“, hříchy každého člověka, jichž se každý dopouští. Nauku o dědičném hříchu zformuloval až sv. Augustin, za doby sv. Jana Zlatoústého ještě nebyla ani ustálená terminologie.¹⁰⁴

¹⁰² Srov. *tamtéž*, s. 156.

¹⁰³ Srov. *tamtéž*, s. 155.

¹⁰⁴ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 198–199.

2 Spis Jana Zlatoústého O kněžství

V této kapitole se budeme zabývat spisem sv. Jana Zlatoústého O kněžství. Nejdříve se seznámíme s obecnými informacemi o tomto spisu, následně ve druhé podkapitole budeme analyzovat literární jevy, které se v tomto díle objevují, a konečně třetí podkapitola poukáže na teologii spisu O kněžství.

Ze všech prací svatého Jana Zlatoústého je bez pochyby nejčtenější a nejpřekládanější právě dílo O kněžství. Dá se říct, že je jediným dílem svého druhu a pro některé je skutečným a opravdovým traktátem o kněžské spiritualitě.¹⁰⁵

2.1 O spisu O kněžství – obecně

Hodně se napsalo o tom, z jakého podnětu vznikl tento spis. Sám sv. Jan Zlatoústý v úvodu uvádí, že byl se svým přítelem Basilem ve svém mládí povolán ke kněžství. Ale kvůli svému mládí a své stále ještě velké závislosti na světě tuto důstojnost odmítal, svého přítele však mohl pouze lstí přemluvit k přijetí svěcení. Kvůli tomuto chování mu jak Basil, tak lidé z církevní obce dělali velké výčitky, když kněžskou důstojnost odmítnul jen proto, že to vyžadovala jeho ctižádost po světských čestných místech. To dává autorovi příležitost, napsat to nejkrásnější o důstojnosti a břemenu kněžství, co do té doby vyplynulo z křesťanského pera.¹⁰⁶

Sv. Jan Zlatoústý začal svoji kněžskou dráhu s vysokým míněním, svatou horlivostí a ovšemže také s velkým misijním očekáváním, které naplňují srdce skoro každého dobrého novokněze. Začal ji v tom samém roce a téměř v tom samém čase, v němž se ve vzdáleném Miláně obrátil k víře katolické církve jeden africký rétor Aurelius Augustinus, z něhož se následně měl stát jeden z největších učitelů církve.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Srov. GIOVANNI CRISOSTOMO, *Il sacerdozio: introduzione, traduzione e note a cura di Antonio Quacquarelli*, 3. ed. Roma: Citta Nuova, 1997, s. 21.

¹⁰⁶ Srov. BAUR, J. CH., *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Erster Band, Antiochien*, s. 147.

¹⁰⁷ Srov. *tamtéž*, s. 151.

Už od přijetí svátosti křtu se skutečně všichni věřící stávají kněžími, podobně jako je kněžství věřících, tak je i kněžství služebníků, nebo také zkráceně kněžství služebné. Rukopisná tradice zná jenom původní název O kněžství, pod kterým je dílo známé. Další přídavky jako „dialog“ a podnázvy jednotlivých kapitol jsou z pozdější doby.¹⁰⁸

Otázkou zůstává, zda to, co bylo v tomto díle napsané, se skutečně událo, jak to např. máme v dialozích Platóna nebo sv. Justina mučedníka, anebo jde snad jen o literární fikci. Kupříkladu všechny snahy určit osobu Basila nepřinesly žádný výsledek. V prostředí Jana se nesetkáváme s žádnou osobou tohoto jména. Nenacházíme je ani v jiných vzpomínkách u Jana, ani v okruhu jeho korespondence, kterou vedl, ani moderní historikové nedovedou identifikovat výše zmíněného Basila. Můžeme dojít k závěru, že jde o literární fikci, což nás povede k tomu, abychom velmi opatrně čerpali z díla informace o životě Jana. Neznamená to ovšem, že v díle nenajdeme žádné autobiografické prvky. Skutečnosti v něm popsané jsou tady proto, aby pomohly Janovi vyjádřit jeho hluboká promýšlení na téma velikosti a důstojnosti kněžství. Jde tedy více o dílo teologické než životopisné.¹⁰⁹

Je otázkou, zda spis vznikl před či po přijetí svátosti kněžství. Co nám může ale činit problém je to, že nevíme, zda je v díle řeč o kněžství anebo biskupství. Stanovisko, které zaujal kardinál Henry de Lubac, se zdá být nejpravděpodobnější. Janovi nejde v díle o nějaký stupeň hierarchického kněžství, ale o kněžství jako takové. Při pokusu o dataci díla se setkáváme se dvěma názory. Ti, kteří zastávají názor, že dílo není literární fikcí, ale pojednává o reálné skutečnosti, se přiklánějí spíše k tomu, že Jan dílo sepsal ještě před kněžským svěcením. Zastánci teorie, že dílo je literární fikcí, se kloní k druhému názoru.¹¹⁰

K rozdělení díla na šest *λογoi*, tj. částí, došlo v byzantském období. Lze ovšem říct, že ono dělení není úplně šťastné, protože text se stává díky němu mnohdy strnulým. Obsah díla je následující: První kapitoly první knihy se zabývají okolnostmi vzniku díla. Přátelstvím Jana a Basila, výčitky Basila, jenž byl podveden Janem, který utekl před kněžstvím, zatímco Basil je přijal. Tady začíná obhajoba Jana a ospravedlnění jeho jednání. Ve třetí části Jan ukazuje obrovskou důstojnost kněžství, je proto zapotřebí spíše před ním utíkat, než ho požadovat. Jan dále poukazuje na nebezpečí spojená s kněžstvím v konkrétních situacích jako starost o panny, vdovy. Dále je řeč o odpovědnosti těch, kdo

¹⁰⁸ Srov. GIOVANNI CRISOSTOMO, *Il sacerdozio: introduzione, traduzione e note a cura di Antonio Quacquarelli*, s. 7.

¹⁰⁹ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kapłaństwie“, in Św. Jan Chryzostom, *Dialog O kapłaństwie*, Kraków: Wydawnictwo m, 1992, in s. 22.

¹¹⁰ Srov. *tamtéž*, s. 22–23.

připouštětj někoho ke svěcení, zároveň podtrhuje důležitost nauky v kněžské službě. Pátá část se týká významu hlásání Božího slova. A konečně šestá kapitola pojednává o odpovědnosti kněze za život jiných. To vše jsou důvody, proč on sám se vyhýbal přijetí kněžství.¹¹¹

Kdy toto dílo vzniklo. Někteří autoři se domnívají, že není možné umístit sepsání tohoto díla za rok 392, datum, které ve svém spise *De viris illustribus* potvrzuje Jeroným, jenž Janovo dílo sám četl.¹¹²

Jiní autoři jsou přesvědčeni, že spis O kněžství byl napsán krátce po roce 386 nebo pravděpodobněji v roce 387. Předpokládá se, že po svém svěcení měl Jan oprávněný důvod ospravedlnit své minulé chování. Další pak kladou dobu vzniku tohoto spisu do období jeho jáhenské služby, to je do let 381-386.¹¹³

2.2 Literární jevy ve spisu O kněžství

V následující podkapitole se pokusíme popsat literární jevy, které se nacházejí ve spise O kněžství. Budeme se zabývat zejména literárním stylem a žánrem. V této podkapitole budeme přednostně vycházet z kritického vydání spisu O kněžství pro edici Sources Chrétiennes které připravila Anne Marie Malingrey, která velmi pečlivě studovala dílo sv. Jana Zlatoústého. Vychází v něm z deseti rukopisů, které obsahují spis O kněžství, dva z nich jsou z 9. stol., tři z 10. stol. a pět ze století 10. a 11.¹¹⁴

Pojednání se dostalo značného spisovatelského úspěchu, protože je dochovaný v mnoha řeckých rukopisech a bylo také velmi brzy, snad už na začátku 5. stol., přeloženo do latiny.¹¹⁵

¹¹¹ Srov. *tamtéž*, s. 23–24.

¹¹² Srov. CHRYSOSTOME, J., *Sur le sacerdoce (Dialogue et Homélie)* in: SCh 272, Paris: Cerf, 1980, s. 13.

¹¹³ Srov. *tamtéž*, s. 12.

¹¹⁴ Srov. GIOVANNI CRISOSTOMO, *Il sacerdozio: introduzione, traduzione e note a cura di Antonio Quacquarelli*, s. 8.

¹¹⁵ Srov. BAUR, J. CH., *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Erster Band, Antiochien*, s. 153.

2.2.1 Literární žánr

Spis sv. Jana Zlatoústého, dialog O kněžství je jeden z patristických textů, který je čtený kněžími po mnoho staletí. Autor použil formu dialogu, což znamená, že uplatnil způsob, který byl známý a jehož mistrem byl Platón. Jan nebyl zdaleka prvním křesťanským spisovatelem používajícím tuto formu. Před ním ve 2. stol. takto psal své dílo Justin, ve 3. stol. to byl Metoděj z Olympu a ve 4. stol. Řehoř Nazianský. Znamená to, že Jan použil formu dialogu, která již po tři staletí byla křesťanství známá.¹¹⁶

Dialog o kněžství se odehrává mezi Janem a Basilem. Je to však dialog dost zkratkatelný: řeč vede především Jan, dodatky Basila jsou spíše druhořadé. Spíše než o dialog se jedná o monolog Jana o kráse a velikosti kněžství. Dílo postrádá slovní hříčky, životní pohodu a humor, které najdeme ve skvostných dílech Platóna. Neznamená to však, že dialog O kněžství postrádá krásu.¹¹⁷

Zatímco, když se blíže podíváme, všimáme si, že mezi těmi dvěma autory – Platónem a sv. Janem Zlatoústým rozdíl, které se zakládají na jejich osobnosti, předmětu a okolnostech, jsou mnohem početnější než podobnosti. Předně příležitost k dialogu. To, co motivovalo příchod Bazila k Janovi, není náhodné setkání na agoře ani přátelská návštěva, je to osobní drama, drama svědomí. Každý se tady angažuje naplno – jeden obviňuje, druhý se snaží obhajovat. Jan čerpá sílu své obrany v energii, se kterou dospěje k prokázání velikosti kněžství, jehož se cítí nehodný.¹¹⁸

Samotná forma dialogu se jeví jako nejvhodnější druh k ukázání situace, ve které se nachází společnost, v níž sv. Jan Zlatoústý žije. Se sv. Janem Zlatoústým, jako koneckonců se všemi církevními Otcí, dostávají literární druhy a schémata, některá využívají, novou tvář odpovídající jejich obsahu. A je to právě tato nová tvář, které je třeba si všimnout, abychom mohli najít změny, jimiž prochází samotné literární druhy.¹¹⁹

Sv. Janu Zlatoústému pomohlo při tvorbě spisu studium rétoriky, kterému se Jan věnoval v mládí s velikou vášní. Tato skutečnost mu posléze dovolovala osvojit si tento náročný žánr.¹²⁰

¹¹⁶ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kaplaństwie“, s. 21.

¹¹⁷ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kaplaństwie“, s. 22.

¹¹⁸ Srov. CHRYSOSTOME, J., *Sur le sacerdoce (Dialogue et Homélie)*, s. 18.

¹¹⁹ Srov. GIOVANNI CRISOSTOMO, *Il sacerdozio: introduzione, traduzione e note a cura di Antonio Quacquarelli*, s. 9.

¹²⁰ Srov. CHRYSOSTOME, J., *Sur le sacerdoce (Dialogue et Homélie)*, s. 16.

2.2.2 Literární styl

Nejprve si musíme uvědomovat, že použitý literární žánr se odvíjí od stylu řeči. Určité fráze, příliš dlouhé pro čtení, nacházejí rytmus, pouze pokud jsou pronášeny nahlas. Jiné jsou srozumitelné jenom tehdy, když se jim dodá žádaná intonace.¹²¹

Pokud jde o literární styl díla, pak je pro Jana typický. Je psané krásným jazykem, a nechybí v něm odklon od tématu, různé příklady, důrazy, rétorické otázky. Zaznívá v něm jasný apologetický nádech. Dnešního čtenáře, který není zvyklý na takový způsob psaní, může tento styl unavovat. Dokonce by mohl dílo odložit, což by bylo jistě velkou škodou.¹²²

V tomto textu je mimořádný počet frází vytvořených formou vsuvek. Tento obrat se může obhájit dramatickou situací, do které dva přátelé dostalo jejich setkání. V tom zmatku, který je přepadal, je velký přetlak myšlenek. Opouští jednu, aby uchopili za pochodu druhou, a vyjadřují ji ve vsuvce. Jan především používá tento postup, protože je nejčastěji ve stavu obrany a argumenty mu přicházejí na mysl v davu, aby předem upozornily na nějakou námitku nebo aby podepřely jeho obhajobu.¹²³

Pro čtenáře vyvstane jistě mnoho otázek ohledně chronologie a okolností, za kterých byl spis *O kněžství* napsán, které zůstanou bez odpovědi – rytmus myšlenky, který se neřídí vždy zákony logiky; dialog, který se často mění v monolog; příběh, který je možná jen nějakým bájením; styl poznamenaný obdobím do té míry, že může zastrašit moderního čtenáře. Ale podstata díla není v tomto, tu nacházíme někde úplně jinde. Nacházíme ji ve svědectví o kněžství, daru Ducha a základech Církve.¹²⁴

2.3 Teologie spisu *O kněžství*

Kanovník katedrály Notre Dame German de Brie psal 11. 8. 1526 v dopise Erazimovi: „Několik měsíců jsem studoval tento spis, všechny jiné autory jsem odložil bokem a musím konstatovat, že ono dílo není jenom plné elegance a krásy, ale zároveň nesmírně hluboké.“ Rozhovor, který vede sv. Jan Zlatoústý se svým přítelem Basilem, na mě udělal nesmazatelný dojem. Dílo sv. Jana Zlatoústého *O kněžství* oslovilo mnoho

¹²¹ Srov. CHRYSOSTOME, J., *Sur le sacerdoce (Dialogue et Homélie)*, s. 22.

¹²² Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kapłaństwie“, s. 23.

¹²³ Srov. CHRYSOSTOME, J., *Sur le sacerdoce (Dialogue et Homélie)*, s. 23.

¹²⁴ Srov. *tamtéž*, s. 24–25.

čtenářů v minulosti a právem se autor nazývá Zlatoústým. Je pravdou, že krása jeho díla se nevyčerpala a dnešní čtenář rovněž může zakusit jeho nádheru.¹²⁵

Ve spisu sv. Jana Zlatoústého chybí autobiografické podrobnosti, na něž bychom byli zvědaví, a nenajdeme v něm ani odpovědi na všechny problémy, které by nás dnes tolik zajímaly. Je to dílo na první pohled málo zručné. Obsahuje sice krásné pojmy, ale poměrně složitě popsané. Je to umělecké dílo, které je velmi osobní. Osobní apologie, která mnohdy nabírá velmi živý tón, psaná především pro upevnění víry. Onen hymnus o velikosti křesťanského kněžství má vést k jeho důstojnému prožívání. Právě toto je hlavním cílem díla a způsobilo, že bylo čtené generacemi biskupů a kněží.¹²⁶

Když Jan píše o těžkostech posvátné služby, snaží se získat čtenáře tím, že mluví ze zkušenosti, a to ze zkušenosti dlouhodobé a různorodé. Jak už bylo řečeno, celou velikost školy pochopí ten, kdo ji sám zažil. Přitom je jisté, že Jan znal základní hierarchické stupně kněžství známé z tradice, jako jsou diakonát, kněžství a episkopát. Sám je, jak víme, ve svém životě žil postupně. Můžeme tedy tvrdit, a to je první věroučné zjištění, že to, co se může zdát povrchnímu čtenáři jako pouze nějaká nepřesnost autora, vyplývá ze základního autorova přesvědčení, že kněžství je jedno.¹²⁷

Toto jediné kněžství je určené především biskupy. Proto se také neustále odborníci přeli, zda se dílo má jmenovat O kněžství nebo O biskupství. Sv. Jan Zlatoústý ví, že kněžství má svůj původ v Kristu. Kněz má vše od Krista, pokud kněz plní své kněžské poslání, dává lidem Krista a obléká je v Krista. Jan vidí v kněžství funkci, službu, liturgii, které patří k podstatě církve. Je to pro něho služba veliká, vznešená, která je na prvním místě ve službě Bohu a pak lidem, jež kněz vede k Bohu. Autor tohoto poněkud nepřehledného díla nemá v hlavě zmatek, ale zřetelně rozlišuje tři věci. Biskup je nejdřív pastýřem stáda. Je tedy především vůdcem věřících. Pokud vše chápe jako službu, pak je to pro něho také místo vyznamenání, důstojnosti, což však neznamená, že mu to má sloužit k nějaké domýšlivosti.¹²⁸

Za druhé je biskup tím, kdo uskutečňuje svatá tajemství, tajemství nebes, důstojná, hrozivá tajemství; kdo proniká do posvátných míst, kde je obklopen anděly; kdo s velkou mocí vyzývá Ducha, čímž dosahuje, že na oltář sestupuje sám obětující se Bůh. To je

¹²⁵ Srov. LUBAC, de H., „Teologia dialogu o kaplaństwie św. Jana Chryzostoma“, in Św. Jan Chryzostom, *Dialog O kaplaństwie*, Kraków: Wydawnictwo m, 1992, s. 28–29.

¹²⁶ Srov. *tamtéž*, s. 29.

¹²⁷ Srov. *tamtéž*, s. 29–30.

¹²⁸ Srov. *tamtéž*, s. 30–31.

důvodem, proč se jeho úřad jmenuje „ἱερωσύνη“. ¹²⁹ Biskup sám je nazýván „ἱερέυς“. ¹³⁰ A konečně za třetí je biskup strážcem učení, doktríny, má zajistit také její předávání. Vyučuje lid, formuje jeho křesťanské zvyklosti, učí s autoritou. ¹³¹

Jan však nikde neupřesňuje, do jaké míry a za jakých podmínek má obyčejný kněz podíl na třech funkcích uvedených výše, jejichž pramenem a plností je biskupství. Dialog O kněžství jako dílo není teologickým traktátem či sbírkou kanonického práva. Na druhé straně ovšem ony tři funkce nejsou pro autora od sebe oddělené, ale naopak propojené. Ten, kdo vede boží lid a vyučuje ho, je zároveň i tím, kdo mu zprostředkovává Boží dar. ¹³²

V tom trojím a současně jediném úkolu se pravdivě uskutečňuje role duchovního otce. Tady se zprostředkovává Božímu lidu život, stejně jako rodiče dávají pozemský život svým dětem. Jan velkou část svého díla věnuje kazatelské povinnosti. Podle něho je třeba udělat vše, aby kněz tuto schopnost získal. Avšak snad ještě více tenhle veliký kazatel klade důraz na předchozí dva aspekty výše uvedené. Není vůbec bázlivý jako my dnes, když pojednává o reálné služebné moci anebo posvátné kněžské službě. Nebere si v tomto ohledu žádné „servítky“, ba naopak. Je si dobře vědom, že v těchto otázkách nezastává pouze nějaký svůj soukromý názor, ale pouze předává názory tradice církve pocházející od apoštolů a skrze ně od Krista. Je to obdivuhodná moc, jež díky milosti Ducha svatého byla dána knězi. Moc nikoli lidská, ale nebeská k uskutečňování tajemství, k předávání Božího života, k odpouštění hříchu, k uzdravování duše, k smiřování jednotlivých údů s tělem Církve. ¹³³

Podle autora nelze kněžskou službu srovnávat s jakoukoli jinou službou. Jednoduše není to jedna z mnoha služeb. Není na stejné úrovni s jinými službami, ale je od nich oddělena ustanovením. Rozdíl mezi kněžími a laiky je významný a podstatný a nelze jej smazávat. Aby se někdo mohl stát knězem, musí být povoláný a obdržet svěcení vkládáním rukou dle ritu a zvyku, který pochází z prvních staletí. Všimněme si, že Jan se dvakrát zmiňuje o tom, že ženy nemohou plnit kněžskou službu ani vykonávat hierarchickou moc. Pro ně v církvi existuje jiné povolání. ¹³⁴

¹²⁹ Řec. slovo ἱερωσύνη se obvykle překládá jako „kněžství“ nebo „kněžská služba“ (srov. TICHÝ, L., *Slovník novozákonní řečtiny*, Olomouc: Mgr. Jiří Burget, 2001, s. 82.)

¹³⁰ Řec. slovo ἱερέυς se obvykle překládá jako „kněz“ (srov. *tamtéž*, s. 82.)

¹³¹ Srov. LUBAC de H. *Teologia dialogu o kaplaństwie św. Jana Chryzostoma*, s. 32.

¹³² Srov. *tamtéž*, s. 32.

¹³³ Srov. *tamtéž*, s. 32–33.

¹³⁴ Srov. *tamtéž*, s. 33–34.

Náš mělký rozbor nechce být vyjádřením obsahu díla. Jeho cílem byla pouze snaha pochopit základní doktrinální učení o kněžství, které Jan uvádí ve střípcích svého díla. Bylo by je zapotřebí obohatit také tím, co Jan učí o reálných kněžských problémech, o velké pastýřské odpovědnosti kněze, o kněžských pokušeních, kterým nesmí podlehnout, o duchovním rozlišování a v neposlední řadě také o ctnostech lidských či nadpřirozených, které od něho vyžaduje úřad.¹³⁵

Sv. Jan Zlatoústý dále ve spise O kněžství připomíná, že Duch svatý působí také v úkonech nesvatého kněze, ale současně ví, že nehodný kněz přispívá ke ztrátě úcty k tomu, co koná, a také jasně formuluje názor, že jedině svatý kněz je schopný doopravdy a účinně doprovázet lidi na jejich putování ke svatosti. Nestojí nic více v kontrastu s kněžstvím jako kněz, který vykonává svou službu na půl úvazku. Spisu O kněžství nechybí aktuálnost, což je vlastností děl, která se řadí ke klasickým. Prochází věky a dosud má co říct biskupům, kněžím, jáhnům i těm, kteří se na poslání kněze připravují. Nechme však čtenáře, aby sami objevili poklad rad a zkušeností, kterými dílo oplývá.¹³⁶

3 Jednotlivé aspekty spisu O kněžství a jejich aktualizace pro dnešní dobu

Poté, co jsme se zabývali spisem O kněžství obecně, se nyní zaměříme na jednotlivé aspekty života a služby kněze. V následující kapitole budeme analyzovat tato hlediska, která se objevila během studia a četby spisu O kněžství. Vycházeli jsme přednostně z díla Jan Zlatoúst, O kněžství knih šestero v překladu Jana Nepomuka Františka Desoldy z roku 1885 s přihlédnutím ke slovenskému poněkud modernějšímu překladu.¹³⁷

V následujícím textu se pokusíme převést některé z témat a rad, které se objevují ve spisu O kněžství, do praktického života a služby kněží dnešní doby, do života kněží jedenadvacátého století. Pokusíme se aktualizovat bohaté myšlenky, kterými toto velké dílo oplývá a posunout je dál o více než šestnáct století. Tento vynikající spis Jana Zlatoústého

¹³⁵ Srov. *tamtéž*, s. 39.

¹³⁶ Srov. *tamtéž*, s. 39–40.

¹³⁷ JÁN ZLATOÚSTÝ, sv., *O Kňazstve*, Prešov: Náboženské vydavateľstvo Petra, 2000, s. 7–62.

vskutku překypuje velkými a krásnými náměty k zamyšlení a sebereflexi života kněží nebo těch, kteří se na kněžství připravují.

Bůh povolává své kněze vždycky z určitého lidského a církevního prostředí, jímž jsou nutně poznamenaní a do něhož jsou vysláni ke službě pro Kristovo evangelium. [...] Jistě existuje „podstatný rys kněze, který se nemění: kněz zítřka musí být neméně podoben Kristu jako kněz dneška. Když Ježíš žil na zemi, ukázal sám na sobě definitivní tvář čili podobu kněze, a tak předznamenal kněžskou službu, kterou pověřil apoštoly jako prvé. Tato služba je určena k tomu, aby trvala přes hranice věků a aby se šířila ve všech historických epochách. Proto bude kněz třetího tisíciletí v tomto smyslu pokračovatelem v řadě kněží, kteří oživovali církev v předešlých staletích. Rovněž po roce 2000 bude kněžské povolání nadále určeno k tomu, aby žilo jediným a věčným kněžstvím Kristovým.“¹³⁸

3.1 Vznešenost kněžství

Kněžství je velmi důstojné, jeho velikost je odvozená z vysluhování obrovského tajemství, kterým je Eucharistie. Kněz také uděluje svátost křtu, díky němuž se člověk stává Božím dítětem, a proto lze kněze nazývat duchovním otcem. Kněz má rovněž moc odpouštět hříchy. Bez těchto tří svátosti nelze vejít do Božího království. Důstojnost kněžství je tak obrovská, že ji nelze srovnávat s žádnou jinou pozemskou důstojností. Z toho důvodu všichni ti, kteří jsou si velikosti kněžství vědomi, se pak chvějí a třesou před obdržení této svátosti. Je potřeba velmi pečlivě uvážit, kdo má být správcem těchto tajemství. Je zapotřebí si dobře všimnout kandidátů kněžství, spíše je lepší se kněžství vyhýbat, než stůj, co stůj o něj usilovat.¹³⁹ Jaký je pohled sv. Jana Zlatoústého na kněžství?

Kněžství se sice vykonává na zemi, ale je řádu nebeského a to vším právem. Neboť žádný člověk ani anděl ani archanděl, ani žádná stvořená mocnost, ale sám Utěšitel službu zřídil tuto a přiměl lidi, kteří ještě v těle přebývají, aby tento andělský úřad zastávali. Proto má být kněz tak

¹³⁸ JAN PAVEL II., *Pastores dabo vobis* (25. března 1992), Praha: Zvon, 1993, s. 13–14.

¹³⁹ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kapłaństwie“, s. 24-25.

čistý, jako by stál na nebesích uprostřed těchto mocností.¹⁴⁰

Tato výše zmíněná citace je jednou z nejkrásnějších pasáží celého spisu a jednou z jeho nejvíce citovaných částí. Jak velkou moc svěřil Bůh do rukou kněží, kteří ho mohou vzít do svých rukou a skrze Ducha svatého ho mohou doslova „stáhnout“ z nebe. Jan mluví dále o velikosti kněžské služby, o jejím významu pro spásu každého z nás.

Jestliže se nenarodí někdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do Božího království (Jn 3,5), kdo jí mé tělo a pije mou krev má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den (Jn 6,54), toto vše se nedá vykonat jinak než skrze posvěcené ruce kněží. [...] Skrze kněze se oblékáme v Krista a stáváme se údy blahoslavené hlavy. Proto je správné kněze ctít více než vladaře a krále, dokonce více než vlastní rodiče. Neboť rodiče nás zplodili z vůle těla a krve, ale kněží jsou původci našeho narození z Boha, našeho zrození k pravému synovství a svobodě skrze milost.¹⁴¹

Kněžím byla Kristem svěřena velká moc. Moc svazovat a moc rozvazovat. Ježíš sám říká svým apoštolům: „Amen, pravím vám: Všecko, co svážete na zemi, bude svázáno na nebi, a všecko, co rozvázete na zemi, bude rozvázáno na nebi“ (Mt 18,18). Jan přirovnává přijatou moc, která vyplývá z kněžského svěcení, k moci, kterou svěřil Bůh rodičům, aby správně a dobře vychovali své děti, jež jim byly svěřeny.¹⁴²

Neboť ne k trestání, ale k dobrořečení dal Bůh kněžím větší moc než rodičům přirozeným; rozdíl mezi nimi je jako rozdíl mezi životem přítomným a budoucím. Rodiče nás rodí k životu přítomnému kněží k životu budoucímu. Rodiče nemohou své děti ochránit před nemocemi těla a tělesnou smrtí, ale kněží duši, která je nemocemi zachvácená a která se blíží ke své záhubě, tuto duši často zachrání. Jiným lehčí trest uloží, nebo hned od počátku chrání duši od pádu, a to svým napomínáním a poučováním, a jiným zase přispěchají na pomoc svou modlitbou. Kněží mají totiž velkou moc odpouštět nám hříchy a vrací nám důstojnost Božích synů. [...] Když někteří synové tělesných rodičů urazí některého krále nebo velmože, potom jim jejich rodiče nemohou nijak pomoci, ale kněží ti usmírují lidi ne s knížaty a vládci, ale se samotným Bohem.¹⁴³

¹⁴⁰ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 4., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 84. (překlad upravil autor).

¹⁴¹ TAMTÉŽ, III, 5. - 6., s. 87. (překlad upravil autor).

¹⁴² Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 50.

¹⁴³ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 6., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 88. (překlad upravil autor).

Proto tedy mají věřící mít své kněze v úctě. „Nebo nevíte, že tato čest se odvozuje od Boha? Nedívej se tedy na osobu toho, jemuž se prokazuje čest. Neboť ne kvůli němu máš dělat, co se patří, nýbrž kvůli Bohu, kterému kněz slouží.“¹⁴⁴ Na druhou stranu sv. Jan Zlatoústý však napomíná kněze, že by neměl být pyšný na svoji hodnost. Protože čest, která mu byla prokázána, neplatí jemu, nýbrž Bohu a jeho úřadu. Proto „nezneužívej svoji kněžskou hodnost, nebuď namyšlený a nadutý, ale považuj sebe samého za malého a nevýznamného.“¹⁴⁵

Kdo má být zastáncem v modlitbě před Bohem za celé město, co říkám za celé město, ale za celý svět a Boha má prosit, aby byl milostivý a milosrdný ke hříchům všech, živých i zemřelých. Jaký má tento muž být? Kněz má přistupovat k Bohu jako by mu byl svěřený celý svět on sám byl otcem všech a za tyto všechny jemu svěřené se modlí. Modlí se, aby Bůh ukončil všechny války, aby utišil bouře, aby dopřál všem lidem pokoj, aby Bůh odvrátil všechno zlé od jednotlivců, rodin i obcí. Kněz pak má všechny, za které se modlí předčít, stejně jako představený má předčít své podřízené.¹⁴⁶

Taková je tedy kněžská moc a hodnost, před kterou měl sám sv. Jan Zlatoústý velkou bázeň. Úměrně jeho chápání kněžské hodnosti a moci bylo i vědomí požadavků svatosti, jíž má vynikat její nositel. Na jedné straně sv. Jan Zlatoústý nazývá pošetilostí nepřijmout tuto kněžskou moc jako dar nejen pro toho, kdo je povolán ke kněžské službě, ale i pro společenství věřící, pro jejich spásu a na straně druhé zde máme skutečnost, že sv. Jan Zlatoústý se sám vyhýbal přijetí kněžské ordinace, a dokonce před ní utekl.¹⁴⁷

A ty bys ses nic nebál k takové svaté oběti uvést moji ubohou duší a ke kněžské důstojnosti povznést člověka oděného nečistým rouchem, kterého by i Kristus vyhnal ze sboru svých společníků (Mt 22,13)? Neboť jako světlo nebeské svět ozařuje, tak se má skvívat duše kněze, ale má duše je zahalená takovou tmou zlého svědomí, že se musí neustále ukrývat a nikdy nebude schopná, aby důvěrně pohlédla k Hospodinu.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Srov. BAUR, J. Ch., *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Erster Band, Antiochien*, s. 151.

¹⁴⁵ Srov. *tamtéž*, s. 152.

¹⁴⁶ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero VI, 4.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 142-143. (překlad upravil autor).

¹⁴⁷ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 50-51.

¹⁴⁸ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero VI, 4.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 144. (překlad upravil autor).

3.2 Čeho by se měl kněz vyvarovat ve svém úřadě

Kněz se má varovat hříchu, pokud má jiné vést ke ctnostnému životu. Platí to o to víc, že nejenom hříchy, ale i ty nejnepatrnější vady budou vyjevené. Čeho se však nejvíc má kněz varovat je touha po prázdne slávě. Je to vlastně pýcha, která působí mnohé další hříchy jako hněv, nepoctivost, nesváry, faleš, pohrdání a jiné. Pak Jan velmi odsuzuje touhu duchovních po důstojných postech. Je velmi pestře vyličen obraz volby biskupa, která je velkou školou pro ty, kdo by chtěli v církvi obnovit volbu biskupa v duchu demokracie. Jan se také velmi ostře vymezuje proti hněvu, který zatemňuje srdce, vede do záhuby moudré, vzdaluje od Boha. Je pro kněze velkým nebezpečím, protože kněžskou duši činí necitlivou.¹⁴⁹

Pro kněžství z důvodu jeho velikosti, důstojnosti, výsad a odpovědnosti plynou nemalá úskalí. Hříchy kněze jsou větší než hříchy ostatních lidí, a to nikoli co do jejich povahy, ale právě proto, kdo se jich dopouští. Kněz se nemůže omlouvat z neznalosti. Kněz je obklopen nepřáteli, z nichž největším je ďábel, který udělá vše, aby ho svedl ke hříchu. To je jeho způsob jednání. Kněze také obklopují falešní přátelé a častá závist ze strany spolubratří.¹⁵⁰

Jaké úskalí musí kněz překonat, jaké pasti a léčky jsou na něho nastražené od Zlého? To rovněž ukazuje sv. Jan Zlatoústý ve svém spisu O kněžství a nejenže před těmito pastmi varuje, ale dává též návod, jak se jim vyhnout.

Prvním a nebezpečným úskalím pro kněze je marná ctižádost dále zlost, malomyslnost, závist, svárliivost, pomluvy, křivé nařčení, lež, pokrytectví, úklady, boj proti nevinným, touha být chválen, touha po vyznamenáních, nesčetné poklesky spolubratří, nešlechtné lichocení, nehodné podlézání, pohrdání druhými atd.¹⁵¹

Všechno toto se děje ve světě. A kněz není ušetřen těchto zkoušek, on žije uprostřed světa, musí jimi projít a osvědčit tak svou touhu následovat Krista ve zkouškách a protivenstvích. Kristus nezůstal ušetřen pokušení, ale dal nám návod, jak v pokušení obstát. Tímto návodem je naslouchat Božímu slovu. Projdou všichni bez úhony? Všichni

¹⁴⁹Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kaplaństwie“, s. 26.

¹⁵⁰ Srov. *tamtéž*, s. 27.

¹⁵¹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 9., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 91. (překlad upravil autor).

lidé včetně kněží nesou na sobě stopy hříchů. Kdo však může přičítat vinu kněžství? Sv. Jan Zlatoústý říká:

Ale neviním já důstojnost kněžskou z těchto neřestí, nikoliv; daleko ať jsou ode mě takové nesmysly. Neboť nikdo by nevinil ani meč z vraždy, ani víno z opilství, ani sílu z násilí, ani mužnou udatnost z nesmyslné odvážlivosti; ale všichni, kdo mají rozum, přisvědčí, že všechnu vinu toho trestu zaslouží ti, kteří těchto Bohem udělených darů špatně užívají. Naopak spravedlivé kněžství z toho všeho smí vinit nás, když toto kněžství řádně nezastáváme.¹⁵²

Ten, kdo se rozhodne sloužit Bohu a lidem v kněžské službě, musí být připraven neustále na sobě pracovat, neustále zápasit, bojovat o svoji vlastní svatost. Jak by mohl pomáhat druhým nacházet Krista, cestu k němu, když by ji sám ještě nenašel. Vést může jen ten, kdo vidí, kdo zná cestu. Ježíš sám říká svým učedníkům: „*Může vést slepý slepého? Nespadnou oba do jámy? Není žák nad učitele; když se dokonale vyučí, bude jako učitel* (Lk 6, 39-40)“.

Jako se totiž kovy zkoušejí ohněm, tak je i kněžský stav zkouškou duše člověka. Ukazuje, kdo je hněvivý, nebo malomyslný, nebo ctižádostivý, nebo vychloubačný anebo cokoliv jiného. Všecky poklesky se na něm rychle, číře a čistě objeví a nejen objeví, ale stávají se daleko těžšími a nebezpečnějšími. Vždyť i tělesné rány, když se třou, bývají jízlivější, a tak i duševní vášně čím se více popichují a dráždí, tím zuřivějšími se stávají a toho, kdo jim podléhá, přivádějí k mnohým hříchům.¹⁵³

Pro sv. Jana Zlatoústého se nehodní a neschopní nemají přibližovat ke kněžství. Principy, kterými se řídí vykonávání civilní správy, rozdělování úřadů, nemají být stejné jako ty, kterými se řídí vedení církve. V církevních volbách nemají mít většinu vychytralci a ambiciózní jedinci, bezskrupulózní a nehodní lidé, kteří nejenže volí ty nevhodné, ale také od úřadu vzdalují ty dobré. Kdo si přeje patřit Kristu, nemůže ničit to, co je v něm dobré tak, jak by si počínal protivník. Místo toho, aby měly ve volbě navrch duchovní kvality jednotlivců, které jediné by se měly brát v potaz při výběru kandidátů ke kněžství, někteří upřednostňují kamaráda, jiní příbuzného, další zase pochlebovače.¹⁵⁴

¹⁵² TAMTÉŽ, III, 10., s. 92. (překlad upravil autor).

¹⁵³ TAMTÉŽ, VI, 8., s. 148. (překlad upravil autor).

¹⁵⁴ Srov. GIOVANNI CRISOSTOMO, *Il sacerdozio: introduzione, traduzione e note a cura di Antonio Quacquarelli*, s. 13–14.

Sv. Jan Zlatoústý varuje před velikým pokušením, kterého nejsou uchráněni ani kněží, a tím pokušením není nic jiného než kariérismus.

Někteří pak bojují o tu důstojnost vraždami, církve zaplavili a celé obce vzbouřili, toho pomínu, aby se některým nezdálo, že mluvím věci, kterým nelze uvěřit. [...] Hrozná opravdu velmi hrozná věc je domáhat se té důstojnosti. [...] Já pak nepravím, že by bylo nebezpečné žádat si práce, ale vážnosti a pravomoci. A myslím, že takové domáhání se kněžské důstojnosti se má vší silou z duše vymýtit a hned na počátku se nesmí dopustit, aby se v duši ujalo, aby pak člověk všechno s úplnou svobodou mohl řídit. Kdo totiž nebaží po tom, aby se mu dostalo této důstojnosti, ten se nebude ani bát, aby o ni přišel. Bude pak jednat ve všem svobodně, jak se sluší na křesťana. Kdo se však bojí a mají strach, aby s tohoto vrcholu nebyli nuceni sestoupit.¹⁵⁵

O pokušeních a problémech kněží píše ve své knize P. Chrysostomus Baur, dočteme zde. Co potom ale, když dává kněz pohoršení nedůstojným a špatným životem? Bůh dopouští, že také kněží samotní jsou podrobena hříchům. Protože kdyby oni jako učitelé a kněží nemohli být hříšní a nebyli by vystaveni vášním života, pak by byli vůči ostatním nelidsky tvrdí. Proto Bůh dovolil, aby také kněží a biskupové byli podrobena vášním, aby se učili ze své vlastní zkušenosti a ostatním odpouštěli. Tak tomu bylo u Petra v Novém zákoně i proroka Eliáše ve Starém zákoně. Bůh působí totiž svými milostmi také skrze nehodné kněze, a když mohl učinit nástrojem svého slova osla (Bileamova), o co více nějakého kněze!¹⁵⁶

Proto věřící nemají ani nedůstojné kněze napadat, ani je tupit a soudit. Neboť když nemáš soudit svého bratra, o co méně pak svého duchovního učitele! Když tedy vidíš nehodného kněze, nehaň proto kněžství. Přece i Jidáš byl zrádce. Ostuda proto ale nepadá na úřad apoštola, nýbrž na smýšlení daného apoštola. Stejně tak nekárej kněžství, ale kněze, který zneužívá dobro. Když kněz hřeší, je jeho chyba větší než někoho jiného, větší bude však také trest. Pokrytci mají ve zvyku veřejně před lidmi líbat kněžím ruce, klekat na kolena a prosit o modlitbu, a když chtějí obdržet křest, přibíhají k jejich dveřím. Ale doma a v užší společnosti haní zprostředkovatele velikých milostí, jak jen mohou, nebo přinejmenším mlčí, když je ostatní napadají. A přece není nic, vůbec nic, co by mohlo církev tak lehce a jistě přivést k zániku, jako když by už nevznikalo žádné vnitřní spojení mezi posluchači a učiteli, mezi dětmi a duchovními otci, mezi podřízenými

¹⁵⁵ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 10. - 11., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 93–94. (překlad upravil autor).

¹⁵⁶ Srov. BAUR, Ch., *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Erster Band, Antiochien*, s. 152.

a představenými. Kristus nechtěl, aby se lhostejnost podřízených ještě zvětšila díky nedbalosti představených, a proto každé výmluvě předcházeli slovy: „*Na Mojžíšův stolec zasedli učitelé Zákona a farizeové. Dělejte a zachovávejte všechno, co vám řeknou, ale podle jejich skutků nejednejte, neboť mluví, ale nejednají* (Mt 23, 2-3).“¹⁵⁷

3.3 Čím by měl kněz oplývat – ctnosti a charismata

Nutnost kněžské osobní svatosti vyplývá již z velikosti přijatého darů, jakým je kněžství. Pokud se již ve Starém zákoně vyžadovalo po kněžích, aby byli svatí, což teprve v Novém zákoně? Kněz musí být osobně svatý, aby mohl přicházet do kontaktů s nejsvatějšími záležitostmi a tajemstvími víry. Kněz je také postaven na svícen, aby svítil příkladem jiným. Úkolem kněze je poučovat a napomínat jiné. Jak by to mohl dělat, pokud by sám žil špatně? Je průvodcem na cestě ke svatosti, proto sám tou cestou musí jít. Svatost kněze se projevuje v lásce. Když Kristus povolal Petra, pak se ho třikrát zeptal, zda ho miluje. Vrcholem lásky je schopnost obětovat se – dát život za druhého.¹⁵⁸

„Kněz má být střídavý, bystrý, jako tisícerýma očima má na všechny strany hledět, protože nežije sám sobě, ale pro mnoho lidí.“¹⁵⁹ Sv. Jan Zlatoústý dále zdůrazňuje opatrnost, která má být vlastní knězi, neboť je neustále vystaven pokušení. Toto pokušení na sebe může brát masky, dokonce se může velmi rafinovaně skrývat. Sv. Jan Zlatoústý vybízí:

Proto má krása duše kněze tak zářit, aby se duše všech, kteří k němu vzhlíží, potěšily a osvitily. Kněz se tedy má obléct téměř do diamantového brnění, to je do všestranné bedlivosti, do stálé střídmosti života, ze všech stran odevšad se má mít na pozoru, aby nikdo nespátřil u něho místa, které není střežené, kde by ho mohl zasáhnout smrtelnou ranou. Neboť všichni kolem něho neustále na něj dotírají, aby ho mohli ranit a porazit, a to nejen jeho protivníci a nepřátelé, ale často mnozí, kteří knězi pod rouškou přátelství lichoť.¹⁶⁰

Ježíš mnohokrát v evangeliu zdůrazňoval svým apoštolům velikost jejich povolání a vyvolení: „*Ale blahoslavené jsou vaše oči, že vidí, a vaše uši, že slyší. Amen pravím vám:*

¹⁵⁷ Srov. *tamtéž*, s. 152.

¹⁵⁸ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kaplaństwie“, s. 25.

¹⁵⁹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 12., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 95. (překlad upravil autor).

¹⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 98.

Mnoho proroků a spravedlivých toužilo vidět, co vidíte, ale neviděli, a slyšet, co slyšíte, ale neslyšeli“ (Mt 13,16-17).¹⁶¹ Velikost povolání a služby dává knězi tušit, že musí být neustále připravený odrazet útoky pokušení, které na něj dorážejí. Kněz těmto pokušením odolá, dokud má jeho život řád. Sv. Jan Zlatoústý to potvrzuje:

Neboť dokud je život kněze ze všech stran dobře uspořádaný, do té doby je pro ty, kdo usilují o jeho poskvrnění nepřístupný. Všichni zajisté chtějí posuzovat kněze jako anděla, jako bytost, která je prostá každé lidské slabosti a ne jako člověka, který má tělo jako ostatní a stejnou lidskou přirozenost.¹⁶²

Komu se má připodobnit duše kněze? Kdo má být pro kněze vzorem, ke kterému se mají snažit co nejvíce přiblížit? Každý křesťan a tím spíše kněz se má připodobňovat Kristu, Božímu Synu. On je pro nás největším vzorem, ke kterému se snažíme přiblížit. Život kněze má vést k tomu, že se ztotožňuje s Kristem v jeho způsobu života a mnoha jiných věcech, aby na konci svého pozemského putování se mu mohl připodobnit i ve smrti a jednou ve věčném životě.¹⁶³

„Duše kněze má být čistší než paprsky slunce, aby ho nikdy neopustil Duch svatý, a aby mohl vždy říct: „*Už nežiji, ale žije ve mně Kristus.*“ (Gal 2,20)¹⁶⁴

Sv. Jan Zlatoústý dále ve svém díle mluví na mnoha místech též o obtížích spojených s kněžským stavem. Dává rady a příklad jak postupovat při hledání ztracených duší, které jsou kněžím též svěřeny.

Obyčejného pastýře ovcí následuje celé stádo kamkoli je vede a kdyby se některá ovce odchýlila od přímé stezky a zanechala dobré pastvy a pásala se na vyprahlých a strmých stráních, jemu jen stačí silně zavolat, aby se obrátila a vrátila se zpátky ke stádu. Ale když člověk zbloudí od pravé víry, tehdy nastává pro duchovního pastýře veliká práce, která musí být spojena vytrvalostí a trpělivostí. Nelze zbloudilého přitáhnout zpět mocí, nebo donutit strachem, ale jeho přesvědčení má

¹⁶¹ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 51.

¹⁶² ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero III, 14.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 99. (překlad upravil autor).

¹⁶³ Srov. MANNING, J. E., *Věčné kněžství*, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1897, s. 75.

¹⁶⁴ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero VI, 2.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 140. (překlad upravil autor).

přivést zpět k pravdě, od které se předtím odvrátil.¹⁶⁵

3.4 Kněz a kazatelská služba

Není divu, že Jan, coby velký kazatel, této oblasti věnuje tolik pozornosti. Podle něho je kazatelská služba lékem na neduhy a nemoci církve – Kristova těla. Pro Jana byl v této oblasti velkým vzorem sv. Pavel, jenž podle něho udělal víc dobra slovem než zázraky, které vykonal. Zdůrazňuje, že člověk více schopný má víc pracovat s tímto darem, protože k výmluvnosti neuschopňuje tolik přirozenost a schopnost jako úsilí a práce. Tato slova je dobré si zapamatovat, protože je nevyslovil teoretik, ale velký kazatel. Promluva však nemá být jenom nějakou rétorikou. Kazatel má v první řadě hledat dobro věřících nikoli svou slávu.¹⁶⁶

Kromě toho hovoří o něčem, co je spojené s velkým nebezpečím, či spíše řekl bych, že ne to samo působí ta nebezpečí, ale ti, kdo tento úkol neumějí náležitě zastat. Sám tento úkol bývá původcem mnohých úspěchů při úsilí o spásu duší, když se mu věnují horliví a zbožní muži. Co je tímto úkolem? Bedlivé a pilné připravování homilií, které se mají veřejně kázat prostému lidu. Nejprve je dobré připomenout, že mnozí věřící nechtějí považovat své kazatele za učitele a sebe za učedníky, kteří jim naslouchají, ale místo toho se jmenují do role diváků při zápasech ve světských divadlech. A jako tam se lid rozchází na různé strany, ti k tomu, ti k onomu herci, tak i tato církevní obec se dělí. Jedni s tím, druhí s druhým kazatelem a poslouchají ať už s potěšením nebo s nelibostí jejich řeči.¹⁶⁷

Sv. Jan Zlatoústý ve spisu O kněžství velmi bedlivě zdůrazňuje úlohu kazatelského úřadu pro spásu duší a nabádá každého kazatele, aby na sobě tvrdě a vytrvale pracoval. Aby za jeho slovy, za tím, co ústy hlásá, stál jeho život.¹⁶⁸

¹⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 74-75.

¹⁶⁶ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kapłaństwie“, s. 27.

¹⁶⁷ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero V*, 1., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 130. (překlad upravil autor).

¹⁶⁸ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 65.

Je třeba poslušné a šlechetné duše, takové totiž [...], která by své posluchače obrátila k prospěšnějšímu tématu, tak aby lid následoval jeho a jeho se držel, a ne aby on byl ovládán choutkami lidu. Lze toho dosáhnout dvěma způsoby: pohrdáním všemi pochvalami a mocnou výmluvností, schází-li jedno, druhé samo o sobě nic neprospěje. Jestliže totiž kazatel nedbá na pochvaly, ale nedovede svá kázání okořenit láskou a solí (Kol 4,6), je zbavený mezi lidem vážnosti a ze své velkodušnosti nezískává žádný užitek. Jestliže tím druhým způsobem, druhou částí bude ozbrojen, ale nechá se porazit potlesky lidu, bude to pak na škodu jemu i lidu. Bude-li se snažit raději mluvit z touhy po chvále o tom, co bude lechtat uši posluchačů a ne, co jim bude prospívat ke spáse.¹⁶⁹

Co je největším pokušením pro kazatele? Kněz nesmí jen sdělovat své myšlenky, jen předávat své osobní zkušenosti, psychologické výklady, používat výborných rétorických figur a v nich hledat svou kazatelskou slávu. Kněz má hlásat Slovo, které se pro nás stalo tělem, má hlásat Krista (Jn 1,14). Toto Slovo má věrně předávat lidem, ke kterým je poslán, a o tomto Slově má svědčit.¹⁷⁰ Sv. Jan Zlatoústý zdůrazňuje ve zmíněné citaci nutnost pokory a vzdělanosti.

Tedy obě tyto vlastnosti má mít ten, kdo chce být dokonalým duchovním představeným, aby jedna bez druhé nepřišla nazmar. Neboť když má kazatel veřejně vystoupit a začne jim něco vyčítat nebo dotkne-li se nepořádného života druhých a pak se hned v řeči zajímá a zadržává a dokonce je přinucen se červenat, účinek všech jeho slov je pak ten tam. [...] Proto je potřebné, aby jako dobrý vozataj ovládal tyto dvě ctnosti a aby oběma mohl být prospěšný. Neboť když se prokáže bezúhonným, pak bude schopen plně využívat úplné moci pro ty, kteří mu jsou svěřeni, ať už k jejich potrestání nebo osvobození.¹⁷¹

Sv. Jan Zlatoústý mluví v souvislosti s kazatelským posláním o nutnosti bojovat. Bojovat s nedoslýchavostí uší, s nechápavostí rozumu, ale hlavně se zatvrzelostí srdcí těch, kdo slyší Boží slovo, ale nechtějí podle něho žít.

Šlechetný kazatel nevede zápas jen proti některým, ale často proti nevědomosti celého shromážděného lidu. Neboť sbor posluchačů se neskládá jen ze samých vzdělanců, ale právě větší část posluchačů tvoří lidé nevzdělaní a prostí. Je třeba ozbrojit se proti takovým nesrovnalostem

¹⁶⁹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero V, 2.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 131-132. (překlad upravil autor).

¹⁷⁰ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Direktář pro život a službu kněží*, Praha: sekretariát ČBK, 1995, č. 45.

¹⁷¹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero V, 3.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 132-133. (překlad upravil autor).

a odpouštět těm, kteří tak činí z nerozumu, pro ty kteří tak činí ze závnsti, je nutné oplakávat je jako bídvníky.¹⁷²

Co má být rozhodujícím faktorem při přípravě homilie a při jejím následném hodnocení? Komu je kazatel odpovědný za svá slova a před kým jediným se má třást s posvátnou bázní? Sv. Jan Zlatoústý říká:

Dokonalý umělec musí být i sám soudcem svých děl. Tato svá díla může považovat za zdařená nebo za špatná, podle toho, jak tvůrčí duch vynese o nich svůj úsudek. Ale na názor jiných, kteří dílům nerozumějí a jsou nezalí, na ten ať nikdy nedbá. Tak tedy ani kněz, když zastává kazatelský úřad, nesmí dbát na pochvaly jiných, ani nesmí být zklamaný, když se mu nedostane pochval. Má však vypracovat své řeči tak, aby se zalíbil Bohu, a to má být pro něj jediným pravidlem a cílem jeho práce a ne potlesky a pochvaly jiných. Když se však knězi dostane slávy u lidí, ať jí nezavrhuje, ale když mu nevzdají posluchači žádnou, ať se proto nermoutí. Dostatečná a nade všechny jiné ať mu je při jeho pracích útěcha, když si může svědomitě říct, že svoje kázání skládal a tvořil tak, aby se líbil Bohu.¹⁷³

3.5 Kněz a charitní služba

Charitní služba kněze je odvozená z příkázání lásky tolik zdůrazňovaného Janem. Kněz není mnichem, a proto nemůže myslet pouze na svou spásu. Takové myšlení se u kněze velmi rychle stane egoismem. Musí být otevřený pro lidi. Kněz se má zvláště věnovat chudým, pocestným, nemocným, vdovám a Bohu zasvěceným pannám. Sám se má postarat o prostředky materiální, aby mohl konkrétně pomáhat. Má však s těmi prostředky nakládat rozumně, aby je nezpronevěřil. Jan na tento požadavek klade zvláštní důraz, protože sám nebyl v této oblasti silný. Kněz podle něho má mít schopnosti administrativní. Pokyny společenského angažování se kněze nejsou jenom jeho teoretickými úvahami, neboť sám vedl takovou praktickou službu.¹⁷⁴

„Je třeba veliké opatrnosti, aby se církevní jmění ani příliš nevzmáhalo, ani aby ho nebylo málo, všechno, co církev dostane, ať je ihned rozdělené všem potřebným. Protože ne

¹⁷² TAMTÉŽ, V, 6., s. 135-136. (překlad upravil autor).

¹⁷³ TAMTÉŽ, s. 136.

¹⁷⁴ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kapłaństwie“, s. 25-26.

v peněžích, ale ve zbožné mysli věřících spočívají poklady církve.¹⁷⁵ Jan v tomto spisu zmiňuje zejména tři oblasti, ve kterých má kněz působit: v oblasti péče o vdovy, má mít též starost o panny a dále se také má starat o chudé a nemocné.¹⁷⁶

3.5.1 Péče o vdovy

Starost o vdovy a panny nejdříve patřila mezi důležité úkoly pastýřské služby biskupa. Sv. Jan Zlatoústý říká, že v Antiochii a jejím okolí bylo na tři tisíce vdov a panen. Začněme s péčí o vdovy. Co se myslí touto péčí?¹⁷⁷

Může se zdát, že péče o vdovy nepůsobí duchovním správcům žádné starosti, tedy kromě finančních výdajů, ale ve skutečnosti tomu tak není. Je zde třeba velké obezřetnosti, když nastane čas jejich volby a když se jejich zapsání děje jen tak bez šetření, právě to bývá příčinnou mnohých nehod. Stalo se již totiž, že některé z těchto vdov přivedly celé rodiny na zmar a byly i příčinnou rozloučení manželství. Některé ženy tohoto stavu byly přistiženy pak i při krádežích v hospodách a dostihly je také při jiných hanebnostech. Takové vdovy živit z církevního majetku vyvolává u Boha trest, u lidí velké výčitky a u dobrodinců odvrací dobrou vůli. Vždyť kdo by rád viděl, aby peníze, které věnoval Kristu, a Církvi dostávají osoby, které hanobí jméno Krista a Církve. Je třeba mnoha podrobných zkoušek, aby tyto ženy a ani ty, které mají majetek v dostačující míře nutné pro své živobytí, pak neubíraly prostředky pro výživu skutečně potřebným.¹⁷⁸

Sv. Jan Zlatoústý v této části dosvědčuje, že ne všechny ženy byly po smrti svého muže přijímány do stavu vdov. Nebylo jednoduché dostat se do tohoto stavu, před zapsáním následovalo mnoho zkoušek.

Mimo toto vyšetřování nastává zde jiná o nic menší starost, aby jim totiž všechno, co patří ke stravě vždy, jako ze zřídla plynulo a nikdy nepřestalo. Protože nevolná chudoba je nenasytné, reptavé a nevděčné zlo. Žádá se tady mnohé opatrnosti a péče, abys jim zavřel ústa, a odňal jim každou příčinu k stížnosti. Lid jakmile vidí někoho, kdo je majetnější, hned ho považuje za způsobitelého k této správě. Ale já si nemyslím, že by dostačovala samotná taková štědrost. Tato štědrost je potřebná, protože bez ní by byl spíše škůdcem než dobrodincem, spíše vlkem než pastýřem. Mimo to však ať je

¹⁷⁵ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 16., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 107. (překlad upravil autor).

¹⁷⁶ Srov. *tamtéž*, s. 105.

¹⁷⁷ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na knážstvo*, s. 66.

¹⁷⁸ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 16., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 105. (překlad upravil autor).

zjištěno, jestli má ještě jinou dobrou vlastnost. A to je matka všeho dobra mezi lidmi trpělivost, ta uvádí duši a provází ji do tichého a klidného přístavu. Neboť vdovský stav je z části pro chudobu, z části pro věk, z části i přirozenou povahou oddává se nesmírné svobodě řeči, a abychom to vyjádřili lépe, bývají to nemístné křiky a bezdůvodné stesky. Často kvílí, kde by měly děkovat, a žalují, kde by měly chválit. Duchovní správce to má všechno trpělivě snášet a nehněvat se ani na jejich nepatřičné sváry, ani pro nerozumné výčitky.¹⁷⁹

Kněz, který byl pověřen pastorační péčí o vdovy, neměl jednoduchý úkol. Musel být velmi obratný ekonomicky a zároveň velmi všímavý ke každé z těchto vdov. Musel též vynikat velkou trpělivostí a nenechat se odradit od své služby náladovostí a sdílením se těchto žen.¹⁸⁰

Kdo tedy má o ně péči, ať je tak velkomyslný a vyvaruje, aby nevzbuzoval jejich zármutek svojí hněvivostí. Když by se objevil někdo, kdo by toto chtěl činit mezi vdovami, ať jej hledí duchovní správce co nejrychleji potlačit. [...] Správce vdov má být mírný a trpělivý, ale má také být dobrým hospodářem, neboť když takový nebude, potom opět majetek chudých utrpí škodu.¹⁸¹

3.5.2 Starost o panny

Další pastorační činností kněze je starost o panny. Církev měla totiž vždy ve svých dějinách ty, kdo se rozhodli zasvětit svůj život Bohu a zvolit si panenský stav. O tyto osoby, jež zachovávaly panenství pro Boží království, se Církev vždy starala ze svého majetku. Sv. Jan Zlatoústý ukazuje, že tato péče i duchovní doprovázení je velmi náročné.¹⁸²

Co se týká péče o panny, ta je spojena s velikým strachem, protože toto stádce, toto společenství je dražší nad všechny jiné. A i do tohoto stádce tisíců svatých duší může proniknout zlo. A jako nedojde ke stejnému neštěstí, když se prohřeší urozená panna nebo její chudá služka, tak stejně to je u panny a vdovy. Neboť u služek, vdov to není nic divného, když různé klepy nechají mezi sebou kolovat a neustále se mezi sebou plísňí, když se chovají neslušně, neustále druhým neupřímně lichotí a veřejně se procházejí na trhu. Za to ale panna, ta se vydala strmou stezkou a přistoupila k vznešenému boji a oddala se nebeské moudrosti. Zaslíbila se totiž ještě v těle

¹⁷⁹ TAMTÉŽ, III, 16., s. 105-106. (překlad upravil autor).

¹⁸⁰ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 67.

¹⁸¹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 16., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 107. (překlad upravil autor).

¹⁸² Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 68.

andělskému životu. Jí se nedovoluje vycházet mnoho a často, ani aby mluvila povrchně a jiné neřesti aby znala. Proto je jí potřeba bedlivější stráže a mohutné podpory. Jednak je pro ně nebezpečím ten, který je protivník vši svatosti, ten proti nim často povstává a připravuje léčky. Ten je připraven pohltnout každou, která by zbloudila a klesla. Ale nejen tento protivník stojí proti pannám, ale i mnozí lidé, kteří jim kladou nástrahy a kromě toho všeho také jejich vlastní žádostivost na ně útočí. Proto musí vést panna dvojí zápas, jak mezi nepřáteli, kteří na ni útočí zvenku, tak se svými vášněmi a žádostmi, které na ni útočí zevnitř.¹⁸³

Je úkolem pro kněze jen duchovně doprovázet a radou pomáhat pannám odolávat pokušením a vášním, kterým i ony podléhají a jež na ně útočí? Jistě ne. Jeho doprovázení nemá být zaměřeno pouze na odolávání pokušením, ale také na bohatý duchovní život vedených panen.

Sv. Jan Zlatoústý velmi krásně vyjadřuje myšlenku, že panna má oplývat duchovní plodností, plodností dobrých skutků. Protože neplodnost není pro pannu potupou jako pro ženu, která trpí fyzickou neplodností, ale trestem za neplodnost je pro pannu věčná záhuba duše, jak praví Písmo: „Každý strom, který nenese dobré ovoce, bude poražen a hozen do ohně.“(Mt 3,10)¹⁸⁴

Starost o panny přináší knězi touto službou pověřenému mnoho obtíží, které musí překonávat. O těchto obtížích se sv. Jan Zlatoústý zmiňuje dále ve svém spisu:

Je zde ale mnoho věcí, které činí duchovnímu otci stráž nad duchovní dcerou velmi obtížnou a skoro nemožnou. Protože nelze, aby jí měl u sebe. Takové spolubydlení by totiž nebylo ani bezpečné, ani slušné. I kdyby neutrpěli žádnou duchovní škodu, nýbrž svou svatost zachovali bez porušení, nebyli by o nic méně odpovědní za duše, které by pohoršily, kdyby byli spolu hřešili. Když toto spolubydlení není možné, není pro duchovní otce tak lehké, aby poznal vnitřní hnutí své duchovní dcery. Nepořádná hnutí aby přeťal, ale aby rozvíjel, cvičil a pěstoval k lepšímu řádná a mírná. I její vycházky nejde střežit tak bedlivě. Její chudoba a opuštěnost mu nedovolují, aby bedlivě zkoumal, zda se chová slušně a počestně. Je-li nucena všechny práce a služby si obstarávat sama, pak si najde mnoho příležitostí k vycházkám, když nechce být opatrná. Kdo jí prikazuje, aby byla stále doma, ať jí nejprve zbaví všech příčin k takovým vycházkám, ať zaopatří všechny její potřeby a dá jí služebnici, která jí bude neustále k dispozici a ku pomoci. Dokonce ani na pohřební průvody a noční pobožnosti jí není dovoleno chodit. Zajisté víte, že ten starý, ošemetný had, satan,

¹⁸³ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero III*, 17., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 108. (překlad upravil autor).

¹⁸⁴ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero III*, 17., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 109. (překlad upravil autor).

také do dobrých skutků vypouští svůj jed. Duchovní panna ať je jako hradbou uzavřena, málokdy ať vychází ze svého domu, jen z neodkladné a nevyhnutelné příčiny, když je to opravdu nutné.¹⁸⁵

3.5.3 Starost o chudé a nemocné

Knězi není svěřena jen péče o vdovy a panny, ale o všechny, kterým se rozhodl sloužit. Charitní činnost kněze má být zaměřená i na sociálně slabší vrstvy obyvatel. Má jim pomáhat, nemocné navštěvovat, těšit zarmoucené, lehkovážné má kárat a pomáhat nuzným.¹⁸⁶

Sv. Jan Zlatoústý si všímá, jak je chudoba těžká, že souží i sebešlechtnější duši a často ji může přivádět k hanebným činům. Cituje starozákonní knihu Sirachovce, když říká: „Nakláněj ucho k slovům ubožáka a odpovídej mu zdvořile a laskavě.“ (Sir 4,8) Tímto napomenutím chce, aby nikdo, koho chudí prosí, nepropadal kvůli nim k hněvu, ani aby se nenechal popudit jejich ustavičnou dotíravostí a nestal se pro ně nepřitelem, když jim měl pomoci.¹⁸⁷

Speciální skupinu v charitativní činnosti kněze tvoří starost o ošetřování nemocných. Při konání této služby má být kněz opatrný. Také zde je povinen sehnat prostředky k této službě. Duchovní správce má být schopný zajistit potřebný kapitál od těch, kteří jsou bohatí, aby mohl pokrýt všechny výlohy spojené s charitní službou. Službu lásky má prokázat bližnímu každý křesťan. A o kolik více toto platí pro toho, kdo je knězem?¹⁸⁸

Co se pak týká starosti o cizince a o ošetřování nemocných, k tomu je potřeba velikých finančních výloh, které musí představení vynaložit na tuto činnost. Ty výlohy nebývají menší, než výlohy spojené např. s péčí o vdovy, dokonce někdy jsou mnohem větší. Proto musí duchovní správce výborně znát laskavé a opatrné chování, aby si naklonil zámožné dobrodince, aby oni dávali horlivě ze svého majetku a rádi přispívali na tyto účely. Musí při tom neustále mít před očima, aby se ulevilo trpícím a také aby nějakým způsobem neurazil dobrodince. Musí však být i velmi bedlivý a horlivý, protože nemocní bývají často mrzutí a netrpěliví a nevěnuje-li se jim velká a všestranná péče, stačí

¹⁸⁵ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero III*, 17., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 110. (překlad upravil autor).

¹⁸⁶ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 69.

¹⁸⁷ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero III*, 16., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 106. (překlad upravil autor).

¹⁸⁸ Srov. ČIŽMÁR, M., *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*, s. 68.

i nepatrné přehlédnutí, aby jim to způsobilo velké potíže.¹⁸⁹

3.6 Kněžství a mnišství

Mnozí autoři tvrdí, že tvrdá askeze v drsném horském prostředí oslabil Janovo zdraví, a proto se musel vrátit zpět do Antiochie. Podle jeho spisů, pomocí kterých propagoval mnišský život, se však zdá, že důvod k návratu byl poněkud jiný. Jan pochopil, že pro něj není ideální cestou život mnicha, za nímž přicházejí lidé, ale právě život kněze, který sám přichází za lidmi a žije mezi nimi, aby je posvěcoval a vedl ke spáse.¹⁹⁰

Neboť obyvatelé pouště (mniši), jsou vzdálení od hluku města a trhu a všeho, co se v nich nalézá, a žijí klidně jako v nějakém přístavu, ale i tak nechtějí důvěřovat bezpečnosti takového života. Mniši užívají tisícerych stráží, ze všech stran se obklopují hradbami a usilují o to, aby mohli hovořit a činit vše s velkou obezřetností. Co myslíš? Jak veliké síly a stálosti bude potřebovat kněz, aby svou duši uchoval bez poskvrny a zachoval její duchovní krásu? Jemu je jistě potřeba mnohem větší čistoty než mnichům, a čím více čistoty je jemu potřeba, tím četnější jsou příležitosti, které jej mohou poskvrnit, musí být vždy ve střehu a pozornosti, aby proti těmto příležitostem zachoval svou duši.¹⁹¹

Sv. Jan Zlatoústý vysvětluje rozdíl mezi životem kněze a mnicha též na příkladu čistoty a obezřetnosti vůči hříchu. Dále pak líčí nebezpečí, která útočí na duši kněze a kterých se mnich ve své cele nemusí obávat. Těmito pastmi se míní např. ženská krása, něžný hlas, malování očí a tváře, drahocenný oděv, půvabné pohyby těla atd.¹⁹²

Nejen toto všechno, ale i jiné pasti jsou nastražené na duši kněze, který musí přebývat uprostřed světa a lidí. Kdo si však zamiloval samotu, ten je ušetřen toho všeho. Mnich pak nebo poustevník pečuje jenom o sebe, a i když někdy je mu svěřena i péče o jiné, nebývá jich mnoho, a i kdyby jich bylo mnoho, nebude jich tolik, kolik čítají církevní obce, které spravují kněží. Starost mnichů je o ně mnohem lehčí, a to nejen pro jejich malý počet, ale také proto, že jsou osvobozeni od

¹⁸⁹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 16., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 107. (překlad upravil autor).

¹⁹⁰ Srov. ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 190.

¹⁹¹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* VI, 2., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 140. (překlad upravil autor).

¹⁹² Srov. *tamtéž*, s. 140-141.

světských starostí, nemají povinnost starat se o ženy ani děti.¹⁹³

Kněz je nucen neustále ukazovat své schopnosti v boji s pokušením, je vojákem v první linii. Mnich žije v oddělené oblasti ve své cele a tam se modlí a kontempluje. Jaký je rozdíl mezi životem kněze a životem mnicha? To ukazuje sv. Jan Zlatoústý v následující citaci:

Neboť námořník, který sedí u kormidla v tichém přístavu, nedává žádný důkaz o svém umění řídit loď, ale ten, kdo se vydá na rozbourěné moře a v prudké bouři loď zachrání, toho každý uzná za vynikajícího námořníka. Já bych tedy neoslavoval velmi a přílišně poustevníka, který je v soukromí, ale nedá se uchvátit žádnou vášní a ani neupadá do velkých a mnohých hříchů, neboť nemá nic, co by jeho duši k tomu podněcovalo a dráždilo.¹⁹⁴

Mají mniši přijímat kněžské nebo biskupské poslání? Zdá se, že jeho stanovisko je velmi opatrné. Samé mnišství totiž není legitimací pro přijetí takové služby, která vyžaduje velké nasazení a mnoho schopností. Kněžství vyžaduje specifické dary a schopnosti, mnišskou duchovní zakotvenost předpokládá.¹⁹⁵

Když se jedná o kněžství, ať jsou k němu zvoleni muži, kteří žijí a přichází do styku se všemi lidmi. Oproti poustevníkům, pro které jsou tyto ctnosti obyčejné, ať jsou tito muži takoví, kteří si mohou zachovat svou čistotu a statnost, svou svatost, zdrženlivost a střízlivost se všemi dalšími ctnostmi. Kdyby i poustevník měl mnohé slabé stránky, může je ukrýt se svým soukromím a učinit je neškodnými, ale kněz nikoli.¹⁹⁶

3.7 Kněžské vzdělání

Zlatoústý vyžaduje od kněze vzdělání a moudrost. Podle jeho mínění nestačí pouze zbožnost, protože kněz musí čelit různým falešným naukám a herezím, které se kolem něho

¹⁹³ TAMTÉŽ, VI, 3., s. 141-142. (překlad upravil autor).

¹⁹⁴ TAMTÉŽ, VI, 6., s. 146. (překlad upravil autor).

¹⁹⁵ Srov. VENTURA, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I.*, s. 311.

¹⁹⁶ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero VI, 8.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 148. (překlad upravil autor).

šíří. Neschopnost adekvátně odpovídat na problémy může způsobit pohoršení. Ovšem nejpodstatnějším důvodem, proč kněz má být vzdělaný, je fakt, že vede lidi na jejich cestě víry a ctnosti. Umění vést lidi se musí opírat o solidní nauku, stejně jako je tomu u lékaře, který musí znát jak nemocného léčit a jaké použít léky. Bez oné znalosti se námaha může stát zbytečnou.¹⁹⁷

A kdyby byl kněz ve slově velmi zdatný, ani tak se nesmí nikdy vzdát svého přičinění. Když není výmluvnost darem přirozeným, ale je výsledkem pilného učení a cvičení, jestliže tuto ctnost nepěstuje stálým a bedlivým cvičením, opustí člověka, i kdyby si ji osvojil vrchovatě. Neboť neučeným vytýkat totiž nebude nikdo nic, jestliže nepřednesli nic výtečného, ale učení, když se neprokáží výtvoř výtečnějšími, utrží ode všech mnoho výtek. Neučení totiž naleznou i za skromné výtvoř velkých pochval, když ale práce učených nedokáží uchvátit a nejsou veleslavné, potom tyto práce nalézají mnoho karatelů a postrádají pochvaly. Posluchači kázání zasedají jako soudci, ale ne nad tím, co bylo řečeno, spíše však nad těmi, kdo tyto kázání pronesli.¹⁹⁸

3.8 Kněžské společenství a vztahy mezi kněžími

Spis *O Kněžství* není jen výborným dílem, které vypráví o velikosti kněžského úřadu a mnoha dalších věcech spojených s kněžskou službou, ale je důkazem velikosti kněžského bratrství a přátelství. V tomto ohledu může být také velkou inspirací pro spoustu kněží dneška, kteří jsou si někdy vzdálení. Vidí svoje farnosti, svoje problémy a nedokáží vidět problémy, úspěchy a neúspěchy druhých.

Mezi kněžími nemá panovat rivalita nebo „zápas o lepší farnost“, ale vzájemná spolupráce na Kristově díle, na jeho vinici. Jedna z nejkrásnějších pasáží hovořící o kněžském bratrství a přátelství se nachází v samém závěru spisu.

Basil říká Janovi: „Prosím tě a zapřísahám, jestli máš jiskřičku lásky ke mně, jestli víš o nějaké útěše v Kristu, jestli chováš v srdci nějaké utrpení, podej mi svou pomocnou ruku a slovem i skutkem mi pospěš na pomoc a ani na okamžik mě nechtěj opustit, ale nyní víc než dřív zachovejme naše společné přátelství.“ Jan mu s úsměvem odpověděl: „V čem bych ti já v takových těžkých

¹⁹⁷ Srov. STAROWIEYSKI, M., „Dialog O kaplaństwie“, s. 26.

¹⁹⁸ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero V, 5.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 134. (překlad upravil autor).

záležitostech mohl být prospěšný? Ale když tak žádáš, milá duše, bud dobré myslí. V každé době, kde si budeš moct oddechnout od svých starostí, přijdu, potěším tě a v ničem tě neopustím.“ Po těch slovech se Basil rozplakal a povstal. Já pak jsem ho objal a políbil na hlavu, provázel jsem ho a napomínal, aby statečně nesl, co se přihodilo, a říkal jsem: „Důvěřuji v Krista, on tě povolal a tobě svěřil své ovečky, že z této své služby získáš takovou důvěru, že i mne až se ten hrozný den přiblíží, uvedeš ve svůj věčný stánek.“¹⁹⁹

Kněz žije sám, ale není samotářem. Od přijetí kněžského svěcení patří do kněžského společenství, do presbyteria dané diecéze. I přes mnoho povinností a i jistých pastorační specifikací všichni pracují „na jedné Pánově vinici“. Všichni kněží, ať kněží diecézní nebo řeholní, si mají pomáhat, mají budovat bratrské vztahy. Starší kněží mají přijímat mladší jako skutečné bratry, mají jim pomáhat objevovat velikost jejich služby i obtíže spojené s životem kněze. Mladí kněží mají mít zase úctu ke věku a zkušenostem starších spolubratří. Mají se od nich učit.²⁰⁰

3.9 Slavení eucharistie

Při našem procházení a zkoumání spisu O kněžství nesmíme zapomenout na důležitý aspekt života a služby kněze a tím je slavení eucharistie. Sv. Jan Zlatoústý, když zdůrazňuje velikost povolání a služby kněze právě při sloužení mše svaté, říká:

Když uvážíme, jak velká je ta věc, že člověk, který je uzavřen ve schránce z těla a krve, k té blažené a nesmrtelné bytosti smí se přiblížit, tehdy důkladně poznáme, jak velikou důstojností obdařila kněze milost Ducha svatého. Neboť skrze ně se tato oběť vykonává a i jiné o nic menší úkony se dějí skrze kněze, které směřují k naší důstojnosti a spáse. Těm, kteří žijí na zemi, svěřil Bůh střežit a chránit věci nebeské, a to s mocí, kterou nedal ani andělům ani archandělům.²⁰¹

Jak veliký dar jsme od Boha dostali v kněžích, kteří se rozhodli sloužit Bohu a lidem. To největší a zároveň nejkrásnější, co může kněz ve své službě vykonat, je právě

¹⁹⁹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* VI, 13., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 157–158. (překlad upravil autor).

²⁰⁰ Srov. *Presbyterorum ordinis*, č. 8. in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 318–319.

²⁰¹ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero* III, 5., in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 86. (překlad upravil autor).

to, že je služebníkem eucharistické hostiny. Ten, kdo objeví radost z kněžské služby, tomu se otevrou oči a bude vědět, že být knězem je to největší poslání a zároveň ten nejvýznamnější dar.²⁰²

Když spatříš Pána, jak na oltáři obětován leží a kněze, jak při té oběti stojí a modlí se a všichni se rdí předrahou krví. Chceš-li v té chvíli být ještě mezi smrtelníky a dlít na zemi či se spíše hned vznést na nebesa a veškeré pozemské starosti vyhostit ze své mysli a zaobírat se pouze věcmi nebeskými. Zázrak Boží lásky k lidem! Ten, který na výsostech s Otcem trůní, je tou dobou v rukou všech a dává obejmout a přijmout sebe všem, kdo si ho žádají, činí to pak všichni očima víry.²⁰³

Kněžská služba je velická tím, co kněz koná. Kněz je důležitý právě proto, že je služebníkem. Co patří k podstatným věcem kněžské služby? Existuje spousta věcí v životě kněze, které je třeba konat, ale je nutné, aby je musel přímo konat kněz? Kněz je „alter Christus“ – druhý Kristus. Skrze kněze má zaznívat Boží slovo, má být učitelem věřících, má být jejich duchovním vůdcem, má se starat o svěřené duše, o svěřené stádo, kněz má být pastýřem. To největší však, co má kněz konat, je to, že má přinášet do společenství Krista, má ho zpřítomňovat a rozdávat lidem Kristovu sílu a milost.²⁰⁴

Když pak kněz koná svou službu a přináší oběť Bohu a dotýká se samotného Boha Vládcе všech, ke komu se kněz může přirovnat, s kým ho můžeme porovnat? Jak velkou čistotou má kněz oplývat? Jak velká má být jeho zbožnost? Uvažme, jaké mají být ruce kněze, které konají tak velikou službu? Jaký má být jazyk, jaká slova mají být na rtech kněze? Jak velkou čistotou a svatostí má oplývat kněžské srdce? Když kněz koná službu a přináší Bohu oběť, tehdy zajisté stojí andělé kolem kněze a jiné zástupy nebeských sil s ním volají. Celý prostor kolem oltáře je jimi naplněný ke slávě Toho, který leží na oltáři.²⁰⁵

Sv. Jan Zlatoústý dále učí o slavení eucharistie ve svých homiliích O nepoznatelnosti Boha. V jedné z těchto homilií se snaží ukázat velikost Kristovy oběti a přivést lidi, kteří mu

²⁰² BENEDIKT XVI., *Služebníci radosti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 15-16.

²⁰³ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero III, 4.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 85. (překlad upravil autor).

²⁰⁴ Srov. KOREC, CH. J., *O poslání kněza*, Bratislava: vydavatel'ské družstvo Lúč, 2011, s. 247.

²⁰⁵ ZLATOÚST, J., *O kněžství knih šestero VI, 4.*, in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK, *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*, s. 143. (překlad upravil autor).

byli svěřeni, k objevení této velikosti. Nechce je vést silou nebo domlouváním, ale ukazuje na význam toho, co se při každém slavení eucharistie děje. Sv. Jan Zlatoústý popisuje slavení eucharistie nádherným způsobem, když říká:

Sedíte doma místo toho, abyste společně jako skupina běželi za Bohem, který by tak mohl brát ohled na vaše jednotné modlitby a díky nim by mohl odložit potrestání hříšníků a posedlých, stejně jako odpouští vám vaše hříchy. Dejme tomu, že by se mohlo stát, že byste v tuto posvátnou chvíli byli na tržnici, doma nebo si vyřizovali své obchodní záležitosti. Nevyrostli byste pak v násilí více než lev a nepraskli tak každé pouto, které vás drží nazpět? Nenecháte toto všechno raději za sebou a nepřipojíte se k ostatním v jejich společné modlitbě a prosbě? Moji milovaní, řekněte mi, jakou naději ve spásu budete mít v tuto posvátnou chvíli? Nejsou to pouze lidé, jejichž hlas je slyšet v této modlitbě. V modlitbě, která je naplněna posvátnou bázní a strachem. Andělé také padají na zem v klanění se před svým Pánem. Archandělé naléhavě prosí o jeho přízeň. Oni mají tuto posvátnou, aby za ně (za lidi) bojovali, jako jejich spojenci; oni mají obět', aby jim poskytli pomoc. Lidé odřezávají olivové větvičky a mávají s nimi na cestách králů. Mávají s nimi, aby si připomněli své povinnosti: být milosrdný a laskavý. Avšak v této posvátné chvíli andělé drží místo olivových větviček Pánovo tělo a jménem lidí volají na Pána, jako kdyby se modlili slovy podobnými, jako jsou tato: „Modlíme se za tyto lidi, které jsi ty první posoudil jako hodné tvé lásky, když jsi za ně položil svůj život. Vyléváme své prosby za ty, za které jsi ty sám prolil svou krev. Voláme k tobě jménem těch, za které jsi nabídl v obět' své tělo.“²⁰⁶

Nesmíme zapomenout na to, že po sv. Janu Zlatoústém je pojmenována východní anafora. Jan předtím, než byl povolán na biskupskou katedru v Konstantinopoli, působil v Antiochii, kde se narodil. Antiošská liturgická tradice mu byla vlastní. Jako biskup do ní vnesl několik úprav, zejména do anafory. Tato modlitba se do dnešní doby používá v byzantském obřadu jako anafora Svatého Jana Zlatoústého.²⁰⁷

Po té, co se sv. Jan Zlatoústý stal biskupem v Konstantinopoli, měl rozhodující vliv na vytváření liturgie. Sv. Jan Zlatoústý vnímal liturgii jako prostředek boje proti ariánskému bludu. Ariáni se shromažďovali za městem, pak se vydávali na pochody městem, kde na veřejných prostranstvích konali modlitby, zpěvy a bohoslužby, které byly vytvořené podle

²⁰⁶ Srov. ST. JOHN CHRYSOSTOM, *De incomp.* III, 39-41, *Homilies on the Incoprehensible Nature of God*, Washington D. C.: The Catholic university of America press, 1988, s. 113.

²⁰⁷ Srov. TAFT, F. R., *Stručné dějiny byzantské liturgie*, Olomouc: Refugium, 2011, s. 19.

jejich ariánské víry. On sám povzbuzoval ty, které mu Bůh svěřil, ke zpěvu nočních hymnů a utvrzoval je v jejich víře, aby překonali vliv ariánů.²⁰⁸

Procesí a celebrace pokračovaly však i potom, co byla ariánská procesí a shromáždění zakázána. Janovi věřící jimi byli nadšení. Sv. Jan Zlatoústý chtěl učinit liturgii krásnou, aby byla schopna zaujmout věřící, kteří mnohdy dávali přednost návštěvě cirku nebo hipodromu před návštěvou kostela. Určitě nemůžeme říct, že celá liturgie sv. Jana Zlatoústého pochází přímo od něho, protože jako jiné věci i liturgie se vyvíjí. Některé prvky ale mohou pocházet právě z doby sv. Jana Zlatoústého a zanechaly nesmazatelné místo v tomto východním ritu.²⁰⁹

3.10 Aktuálnost spisu O kněžství a myšlenek, které se v něm objevují pro život kněží dnes

V této podkapitole se podíváme na aktuálnost myšlenek, které spis O kněžství obsahuje. K čemu nás inspiruje spis O kněžství dnes? Má nám ještě co říct? Tento spis skrývá velké vnitřní bohatství myšlenek a rad na šťastný a věrný život ve službě Bohu a lidem. Sv. Jan Zlatoústý ukazuje biskupům, kněžím, jáhnům i těm, kteří se na kněžství připravují, jak má vypadat život Kristova služebníka. Sv. Jan Zlatoústý mluví o vznešenosti a velké důstojnosti kněžské služby. Uvědomují si ale dnes vůbec kněží velikost svého poslání? Být knězem není jedna z variant volby povolání, být knězem není práce, je to něco víc než pouhé zaměstnání, je to poslání. A hlavně být knězem znamená být služebníkem. Benedikt XVI. ve své knize *Služebníci radosti* říká: „Neexistuje právo na kněžství. Nelze si ho vybrat, jako si člověk vybírá zaměstnání. Člověk k němu může jen být vybrán – jím. Být knězem nepatří k lidským právům a nikdo nemůže vznášet na kněžství nárok.“²¹⁰

Sloužit Bohu – nic většího nemůžeme na tomto světě konat. Sv. Jan Zlatoústý ukazuje na velkou moc, kterou Bůh svěřil do rukou kněží. Kéž by kněží uměli více docenit sami sebe a pak by možná dovedli více ocenit ty druhé.

Stejně jako v době, kdy žil sv. Jan Zlatoústý, tak i dnes jsou kněží vystaveni mnoha pokušením. Spis O kněžství dává mnoho rad, jak obstát v pokušení, ale také jak pokušení

²⁰⁸ Srov. *tamtéž*, s. 27.

²⁰⁹ Srov. *tamtéž*, s. 28-29.

²¹⁰ BENEDIKT XVI., *Služebníci radosti*, s. 55.

odolat a odehnat. Hlavně však dává spis O kněžství návod na to, jak do pokušení vůbec nepříjít, jak se mu vyhýbat. Žijeme v době, kdy se mluví o krizích všeho možného, mluví se i o krizi kněžství, dokonce o skandálech kněží.

Dále se spis věnuje charismatům a ctnostem, kterými má oplývat ten, kdo se rozhodne sloužit nejvíc svatému Bohu. Stejně jako společenství Izraele, vyvolenému Božím lidu, tak i celému společenství kněží, putujícímu společně do nebeského Jeruzaléma, do země zaslíbené, jsou určena tato slova: „*Mluv k celé pospolitosti Izraelců a řekni jim: ‚Budte svatí, neboť já Hospodin, váš Bůh jsem svatý‘*“ (Lv 19,2). Putujeme společně po náročné cestě, ale máme obrovský důvod k radosti, vždyť na této cestě nejdeme sami, dokonce známe jméno Toho, který nás provází a vede.

Spis O kněžství obsahuje mnoho podnětů pro kazatelskou službu. Vůbec prvním posláním kněze je hlásat radostnou zvěst evangelia všem lidem, celému stvoření. Kněz nehlasá svoje teorie o životě, ale Kristovo slovo. Kněz propůjčuje svůj hlas Kristu, aby On mohl promlouvat k svému lidu. Bez knězovy služby slova by svět byl bez víry, bez spásy a bez Krista. Sv. Pavel v listě Římanům píše: „*Vždyť každý, kdo bude vzývat jméno Páně, bude spasen. Jak ho však mohou vzývat, když v něho neuvěřili? A jak v něj mohou uvěřit, když o něm ještě neslyšeli? Jak o něm však mohou uslyšet bez hlasatele? Víra je tedy z hlásání, hlásání pak se děje slovem o Kristu. Ale ptáme se: Neslyšeli snad o tom? – Ale ano! Všude na zemi pronikl jejich hlas, až na konec světa jejich slova*“ (Řím 10, 13–14 a 17–18).²¹¹ Sv. Jan Zlatoústý je mužem modlitby a vysoké duchovnosti, pastýř odvážný a důsledný. Bez toho, aby se přehnaně oddával teoretickým spekulacím, čerpá z Krista a nechává tak růst jeho slova ve své duši. Kristus Dobrý pastýř je model, od kterého se nevzdaluje. Celé Písmo svaté je pro sv. Jana Zlatoústého ve službě Kristu, jenž ukazuje cestu, kterou třeba projít.²¹²

Dále nám sv. Jan Zlatoústý ve spise O kněžství ukazuje „charitní“ rozměr služby kněze. Dnes už asi nemůžeme v plné míře realizovat jeho rady pro starost a péči o vdovy nebo panny. Přesto tuto část práce, která se věnuje tématu kněz a charitní služba, nesmíme podcenit, protože chudé a nemocné máme a budeme mít mezi sebou vždy. Kdo jiný než kněz, Kristův služebník, by měl mít otevřené oči pro ty, jež spousta lidí přehlíží nebo dokonce vůbec nevidí.

²¹¹ Srov. KOREC, CH. J., *Křesťov kněz*, Bratislava: vydavateľské družstvo Lúč, 2010, s. 366-367.

²¹² Srov. GIOVANNI CRISOSTOMO, *Il sacerdozio: introduzione, traduzione e note a cura di Antonio Quacquarelli*, s. 15.

Kněz, který objeví své velké poslání mezi nemocnými, je šťastný kněz. Často mezi nimi najde věrné spolupracovníky, kteří mu pomáhají tím, že sami sebe ať už v modlitbě nebo utrpení přinášejí v oběť za církev, za svoji farnost. Blahoslavený²¹³ papež Jan Pavel II. při svých pastoračních cestách a návštěvách nikdy neopomněl navštívit nemocnici nebo nějaký ústav. Nebál se navštěvovat nemocné podle Kristova slova v evangeliu (Mt 25,36), a možná proto byly jeho cesty tak požehnané.²¹⁴

V další podkapitole jsme se zabývali vztahem mezi životem kněze a životem mnicha. Jak aktualizovat tento aspekt do dnešní? Může kněz dnes říct: „Snažím se dost žít podle Kristova příkladu?“ Má kněz v pastoraci žít mnišským životem? Domníváme se, že ne. Kněz musí žít ještě dokonalejším životem než mnich.

Kněz se nemůže a nesmí stát úředníkem nebo manažerem. Ježíš neposlal své učedníky, aby byli úředníky, ale poslal je, aby byli jeho svědky. Kněz se má stávat Božím člověkem, Božím knězem a Božím mužem. Nejdřív jím musí být, aby se stal přesvědčivým.²¹⁵

Sv. Jan Zlatoústý dále připomíná a upozorňuje na to, že kněz má být vzdělaný. Jistě je to reakce na tehdejší dobu, na velké nebezpečí bludného učení, kterým byl arianismus. Co však kněz dneška? Smí se spokojit jen s tím, co zná, co se kdysi naučil v semináři a na teologické fakultě? Musí se snažit o neustálý proces sebevzdělávání, protože dnešní svět jde neustále vpřed. Je nutné, aby kněz uměl reagovat na otázky dnešní doby.

Kde má kněz nalézat oporu a pochopení v těžkostech, jež někdy přináší jeho služba? Kněz patří do společenství, do bratrského společenství ostatních kněží. Oni mají být těmi, o kterých platí slova Ježíše Krista: „*Setrávali v apoštolském učení, v bratrském společenství, v lámání chleba a v modlitbách, chválili Boha a těšili se všeobecné oblibě. A Pán rozmnožoval den co den počet povolanych ke spáse a církvi*“ (Sk 2, 42 a 47). Spis *O kněžství* může v této oblasti být inspirací a výzvou pro kněze dnešní doby.

Sv. Jan Zlatoústý ještě více zdůrazňuje podobu služby. Sloužit druhým znamená přinášet oběť. Věděl snad víc než leckterý z nás, že tajemství eucharistie je od dob apoštolů srdcem života církve? Věděl, že pokud existuje v církvi kněžská služba, pak je zde především proto, aby se mohlo uskutečňovat toto mystérium, jež kněžství vyžaduje.²¹⁶

²¹³ Blahoslavený Jan Pavel II. jehož svatořečení je naplánováno na 27. dubna 2014.

²¹⁴ Srov. KOREC, CH. J., *O poslání kněza*, s. 301.

²¹⁵ Srov. KOREC, CH. J., *Kristov kněz*, s. 328-329.

²¹⁶ Srov. LUBAC de H. *Teologia dialogu o kaplaństwie św. Jana Chryzostoma*, s. 34-35.

Kněz je na prvním místě tím, kdo slaví eucharistii. Primární částí jeho služby je přinášet na tuto zem Ježíše Krista, který neustále provází církev svou přítomností. Každý kněz při své ordinaci slyšel z úst biskupa následující slova: „Přijmi dary věřících k slavení eucharistie. Buď si vědom toho, co budeš konat, a také podle toho žij; svůj život připodobňuj tajemství Kristova kříže.“²¹⁷

²¹⁷ *Římský pontifikál*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2008, s. 178.

4 Spis O kněžství v dokumentech magisteria od II. vatikánského koncilu

V poslední kapitole této diplomové práce se zaměříme na výskyt spisu O kněžství ve výročí a dokumentech magisteria od II. vatikánského koncilu. Budeme se zabývat tímto spisem a sledovat jej ve výročí papežů od Jana XXIII. po Benedikta XVI. Také nesmíme zapomenout na dokumenty kongregací. Výčet „míst“, kde se tento spis v magisteriu objevuje, jistě není a nebude vyčerpávající. Tato část diplomové práce má být spíše takovým průzkumem, který se pokusí ukázat, jak známé toto dílo je.

4.1 Spis O kněžství v dokumentech II. vatikánského koncilu a v Katechismu katolické církve

Jediná zmínka o spisu O kněžství se v dokumentech II. vatikánského koncilu objevuje v dekretu *Presbyterorum ordinis* (O službě a životě kněží). V 11. článku, který pojednává o péči o kněžská povolání, se píše o nutnosti kněžských povolání pro Kristovu církev. Všichni věřící jsou povinni starat se o výchovu a poznání Krista. Na prvním místě je tato starost svěřena kněžím, dále pak rodičům a učitelům, vychovatelům a všem, kdo mají na starosti výchovu chlapců a mladých mužů. Je třeba ukazovat mladým mužům krásu a velkou vznešenost kněžského povolání a služby.²¹⁸ Náš spis se v této souvislosti objevuje v závěru 11. č.: „Vždyť v ní (myšleno v kněžské službě) jsou s velkými břemeny spojeny také velké duchovní radosti a především v ní, jak učí Otcové, je možné vydávat Kristu vynikající svědectví lásky.“²¹⁹

V Katechismu katolické církve se objevuje spis O kněžství na dvou místech. První se nachází v části katechismu věnované Vyznání víry, konkrétně v článku 983, který pojednává o víře v odpuštění hříchů a moci odpouštět hříchy. Zde je právě použita citace ze

²¹⁸ Srov. 2. VATIKÁNSKÝ KONCIL, *Presbyterorum ordinis*, č. 11.

²¹⁹ Srov. tamtéž, č. 11.

spisu O kněžství, kde Jan Zlatoústý klade velký důraz na vznešenost a důstojnost kněžského úřadu a služby. „Kněží dostali moc, kterou Bůh neudělil ani andělům, ani archandělům. To, co kněží vykonávají zde na zemi, Bůh potvrzuje tam nahoře.“²²⁰

Druhé místo v Katechismu katolické církve, které obsahuje citaci z díla O kněžství, se objevuje v části katechismu zabývající se svátostmi, zejména svátostí kněžství. V článku 1551 se klade velký důraz na poslání kněze jako na projev služby, zejména však veliké lásky k Ježíši Kristu. Právě na tuto lásku ke Kristu odkazuje citace z našeho spisu. Mluví o služebném kněžství, jehož základem je sloužit Bohu a lidem, ke kterým je kněz poslán. A „motorem“ této vytrvalé služby má být láska ke Kristu, k jeho církvi a jeho lidu.²²¹

4.2 Spis O kněžství v dokumentech vydaných Kongregací pro klérus

Při procházení dokumentů magisteria nesmíme opomenout prozkoumat také dokumenty, které vydávají kongregace římské kurie. Zejména dokumenty vydané Kongregací pro klérus. V Direktáři pro život a službu kněží vydaným výše zmíněnou kongregací nacházíme odkazy na dvě přímé citace z díla O kněžství. První klade důkaz na velikost kněžského poslání. V této citaci, kterou končí 55. článek, věnující se vedení společenství, se doslova říká:

Duchovní zrození duší je výsadou kněží: oni je rodí k životu milostí křtem, za jejich pomoci oblékáme Krista, jsme spolu s Božím Synem pohřbeni a stáváme se údy oné blahoslavené hlavy (srv. Řím 6,1; Gal 3,27). Musíme si jich tedy nejen vážít více než knížat a králů, nýbrž je i ctít více než rodiče. Tito nás totiž zrodili z krve a z vůle těla (srv. Jan 1,13); oni nás však rodí jako Boží děti; oni jsou nástroji našeho blaženého znovuzrození, naší svobody a našeho přijetí za syny v řádu milosti.²²²

Kněz není povolán k životu o samotě, právě naopak se má nechat obklopit lidmi, být jim nablízku, proto žije v celibátu, aby mohl být blízko všem lidem. Kněží žijí uprostřed společenství farnosti, mají být otci farních rodin. Kněží jsou duchovními otci, rodiči, těmi, kdo přivádějí Boží děti k Otci, těmi kteří ukazují směr. Kněz je pastýřem pro své ovce, má

²²⁰ *Katechismus katolické církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, č. 983.

²²¹ Srov. *tamtéž*, č. 1551.

²²² KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Direktář pro službu a život kněží*, Praha: sekretariát ČBK, 1995, č. 55.

být ochotný dát vše – svou modlitbu, studium, práci – má být ochoten dát svůj život. Má milovat svěšené ovce jako Kristus.²²³

Druhá citace je zmíněna v souvislosti s kněžským celibátem. Ukazuje se zde na vydanost kněze, který nežije někde v ústraní, ale jeho místo je uprostřed stáde, které mu Bůh a jeho představený svěřil. Tento způsob života klade na kněze nároky a on nesmí nikdy přestat zápasit, nikdy nesmí přestat přinášet Krista do prostředí, kde žije, nesmí nikdy přestat usilovat o svou čistotu. Musí se učit předcházet pokušením a umět jim odolat už v začátcích.²²⁴

„Duše kněze musí být čistší než paprsky slunce, aby ho Duch svatý neopustil a aby mohl říci: Už nežiji já, ale žije ve mně Kristus (Gal 2,20). Jestliže poustevníci na poušti, vzdáleni od města a míst veřejného setkání a od všeho hluku těmto místům vlastního, se neodvažovali důvěřovat bezpečnosti takového života přesto, že plně užívali ústraní a klid, nýbrž přidávají nespočetné další úkony pozornosti, střeží se ze všech stran a s velikou pečlivostí se zkoumají, než něco udělají nebo řeknou, aby mohli předstoupit před Boží tvář s důvěrou a nedotčenou čistotou, nakolik je to možné lidským schopnostem; jaká síla a násilí se ti zdá potřebným pro kněze, aby uchoval svou duši od jakékoli skvrny a zachoval ji v neporušené duchovní kráse? On potřebuje jistě větší čistotu než mniši. A přece právě on, který ji více potřebuje, je vystaven větším nevyhnutelným příležitostem, v nichž může být nakažen, jestliže vytrvalou střízlivostí a bdělostí neučiní svou duši nepřístupnou těmto záludnostem.“²²⁵

4.3 Spis O kněžství v magisteriu papežů

V tomto oddíle mé diplomové práce jsem se pokusil o takřka mravenčí práci. O vyhledání citací, parafrází apod. právě ze spisu Jana Zlatoústého O kněžství. Velmi užitečné pro mě byly stránky Apoštolského stolce.²²⁶

²²³ Srov. *tamtéž*, č. 55.

²²⁴ Srov. *tamtéž*, č. 60.

²²⁵ KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Direktář pro službu a život kněží*, Praha: sekretariát ČBK, 1995, č. 60.

²²⁶ Pozn. Při vyhledávání zmínek o spisu O kněžství byly velkým pomocníkem internetové stránky Apoštolského stolce www.vatican.va, kde jsem mohl použít vyhledávač a hledat v italštině výskyt hesla: Giovanni Crisostomo sul sacerdozio.

4.3.1 Spis O kněžství v magisteriu Jana XXIII.

V magisteriu papeže Jana XXIII. jsem objevil jednu zmínku o spise O kněžství, která se nachází v textu promluvy při třetím zasedání římského diecézního synodu ze středy 27. ledna 1960. Spis O kněžství není vysloveně citován, ale je zmíněn v souvislosti se spisem papeže Řehoře Velikého *Regula pastoralis*. Je zde uveden spolu s druhou řečí Řehoře z Nazianzu jako text křesťanského Východu mluvící o stejném tématu, o kněžské službě a povolání. Stejně i o všech právech a povinnostech, které tato služba přináší. Papež Jan XXIII. zde předkládá kněžím patristické spisy, jež mluví o kněžské spiritualitě.²²⁷

4.3.2 Spis O kněžství v magisteriu Pavla VI.

Spis O kněžství se velmi hojně objevuje v magisteriu papeže Pavla VI. Jedna citace tohoto spisu se nachází v encyklice *Sacerdotalis caelibatus*, kterou tento papež vydal. V této encyklice papež píše:

Neméně mě v tom povzbuzuje chvála kněžství, nad kterou doposud rozjímám a kterou napsal svatý Jan Zlatoústý; chtěl v ní poukázat na nutnou harmonii, jaká má vládnout mezi soukromým životem služebníka oltáře a důstojností, kterou je vyznamenán pro svou svatou službu. „Patří se, aby ten, kdo na sebe bere kněžství, byl čistý, jako by žil v nebi.“²²⁸

Další z míst, kde papež Pavel VI. odkazuje na spis O kněžství, se nachází v apoštolském listu *Summi Dei verbum*. Mluví o počátku kněžského povolání, který pojednává o formaci seminaristů. Papež zde říká: Sv. Jan Zlatoústý, ve svém cenném pojednání O kněžství píše: „Kněžství se skutečně odehrává na zemi, ale náleží k nebeským řádům: a správně a v právu. Skutečně, tento úřad nebyl ustanoven člověkem, nebo andělem, nebo archandělem, nebo jakoukoliv další stvořenou mocností, ale samotným Přímluvcem:

²²⁷ Srov. GIOVANNI XXIII., *Sardote e pastore, Allocuzione del santo padre Giovanni XXIII durante la terza sessione del sinodo romano Mercoledì, 27 gennaio 1960* [online]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/speeches/1960/documents/hf_j-xxiii_spe_19600127_sinodo-iii-sessione_it.html> (cit. 17. 2. 2014).

²²⁸ PAVEL VI., *Sacerdotalis caelibatus*, pracovní vydání pro potřebu AKS Olomouc, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000, č. 39.

byl to On, kdo inspiroval tyto lidi, aby obrátili své myšlenky ke službě andělů, a přesto zůstali lidmi.“²²⁹

Zmínka o spise O kněžství se nachází v generální audienci papeže Pavla VI. z 24. listopadu 1971. Papež v ní zdůrazňuje: Jedním z nejvíc živě diskutovaných problémů dnešních dní je právě ten, který se pokouší o stanovení správného vztahu mezi viditelnou strukturou, strukturou lidskou, svátostní strukturou Církve, a tajemstvím Ducha, kterého zmíněná Církev je znamením a nástrojem a od které my vyvozujeme náš křesťanský život. Uvidíme, jak tento vztah dovede k obrazu Vtělení a Vykoupení, jak tento vztah přizná a poskytne posvátný ráz každému křesťanovi, jeho královské kněžství, společné všem. Jak dává bytí služebnímu kněžství, které vytváří organické, jednotné, neklamné spojení Božího lidu, kněžství, které se třpytí nesrovnatelnou Kristu se podobající důstojností. (slavný dialog svatého Jana Zlatoústého je toho obzvlášť svědkem), kněžství obdařené schopnostmi pastorálními a transcendentálními, schopnostmi magisteria, posvěcením, vedením a vládou, a tak obráceným k milosrdenstvím, že je třeba pozvat ke službě, službě tak rozhodné, ale tak štědré, tak lidské, tak otcovské a bratrské, až k připodobnění se Kristu, dobrému Pastýři per excellence, který dá život za své stádo.²³⁰

4.3.3 Spis O kněžství v magisteriu Jana Pavla II.

Papež Jan Pavel II. zmiňuje spis O kněžství v posynodální apoštolské exhortaci Nová naděje pro Libanon. Papež zde používá citaci z díla O kněžství, která je též obsažena v Katechismu katolické církve. Říká se v ní: Ve vztahu k daru Ducha svatého, církev nikdy nepřestane zvěstovat její víru ve svou víru v odpuštění hříchů, odpuštění je moc dal Pán svým služebníkům.²³¹

Další místo v magisteriu papeže Jana Pavla II., kde se objevuje zmínka o traktátu O kněžství, se nachází v jeho promluvě při pastorační návštěvě v diecézi Nursie k duchovenstvu Valneriny. Papež zde mluví o kněžství o lásce ke Kristu a říká: „Kněz je

²²⁹ Srov. PAOLO VI., *Summi Dei verbum lettera apostolica* [online]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/apost_letters/documents/hf_p-vi_apl_19631104_summi-dei-verbum_it.html> (cit. 17. 2. 2014).

²³⁰ Srov. PAOLO VI., *Udienza generale mercoledì, 24 novembre 1971* [online]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/audiences/1971/documents/hf_p-vi_aud_19711124_it.html> (cit. 17. 2. 2014).

²³¹ Srov. GIOVANNI PAOLO II., *Esortazione apostolica post-sinodale Una speranza nuova per il Libano* [online]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19970510_lebanon_it.html> (cit. 19. 2. 2014).

nesmírným darem, kterého Bůh učinil pro svou Církev, a příznivá odpověď kněze na Boží volání, jak tvrdí svatý Jan Zlatoústý je, největší důkaz Kristovy lásky: „Učitel žádá od učedníka odpověď na otázku (Petra), jestli ho miluje, ne proto, aby znal jeho samého..., ale dělá to, aby nás naučil, jak mu leží na srdci stádo... Neměl tedy v úmyslu dokázat, jak ho miluje Petr..., ale chtěl ukázat, jako On miluje svou Církev, a učil Petra a nás všechny, kolik snahy je třeba vložit do této činnosti (srov. Sv. Jan Zlatoústý, O kněžství, II, 1).“²³²

4.3.4 Spis O kněžství v magisteriu Benedikta XVI.

Spis sv. Jana Zlatoústého O kněžství se v magisteriu papeže Benedikta XVI. vyskytuje vcelku hojně. Dvě z mnoha míst, v nichž papež Benedikt využívá tohoto spisu, se nacházejí v posynodální apoštolské exhortaci *Sacramentum Caritatis*, která pojednává o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve. Zde v č. 13 hovoří o Duchu svatém a slavení eucharistie. „Také sv. Jan Zlatoústý zdůrazňuje, že kněz vyzývá Ducha Svatého, když slaví Oběť. Říká, že kněz, tak jako Eliáš, svolává Ducha Svatého, aby se prostřednictvím milosti, která sestoupila na oběť, rozhořely všechny duše.“²³³

Další zmínka o díle O kněžství se objevuje v promluvě papeže Benedikta XVI. při příležitosti jeho pastorační návštěvy Francie. Konkrétně tuto homilii pronesl v Paříži při mši svaté na náměstí před Invalidovnou 13. září 2008. Svatý otec v promluvě řekl:

Draží bratři a sestry, kdo může pozvedat kalich spásy a vyzvat jméno Páně ku prospěchu celého Božího lidu, ne-li kněz, jehož biskup za tímto účelem vysvětil? Tady, drazí obyvatelé Paříže a zdejšího pařížského regionu, ale také vy všichni, kteří jste přišli z celé Francie a ze sousedních zemí, dovolte mi, abych vyslovil výzvu plnou důvěry ve víru a velkorysost mladých lidí, kteří si kladou otázku ohledně řeholního a kněžského povolání: nemějte strach! Nemějte strach darovat svůj život Kristu! V životě církve nikdy nic nenahradí kněžskou službu. Nic nikdy nenahradí mši za spásu světa! Draží mladí či méně mladí lidé, kteří mne slyšíte, nenechávejte Kristovo povolání bez odpovědi. Svatý Jan Zlatoústý ve svém pojednání O kněžství ukázal, že odpověď člověka může přicházet pomalu, a sám je živým příkladem Božího působení na lidskou svobodu, která se nechává utvářet

²³² Srov. GIOVANNI PAOLO II., *Visita pastorale alla diocesi di Norcia discorso di Giovanni Paolo II al clero della Valnerina 23 marzo 1980* [online]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/ii_spe_19800323_clero-valnerina_it.html> (cit. 19. 2. 2014).

²³³ BENEDIKT XVI., *Sacramentum Caritatis*, 1 vyd., Praha: Paulínky, 2007, č. 13.

jeho milostí.²³⁴

Dále se spis O kněžství objevuje v generální audienci papeže Benedikta XVI. z 19. září 2007. Papež Benedikt XVI. věnoval určitý blok generální audiencí k znovu připomenutí osobností a děl církevních otců. Papež v této audienci o sv. Janu Zlatoústém říká: „On sám později napíše, že kdyby byl postaven před alternativu, zda strádat ve správě církve nebo trávit poklidný mnišský život, zvolil by tisíckrát raději pastorační službu (srov. O kněžské službě, 6,7).“²³⁵

Spis O kněžství se dále nachází v dopise papeže Benedikta XVI. napsaného k šestnáctistému výročí úmrtí sv. Jana Zlatoústého. V tomto listu se objevuje pasáž spisu O kněžství, konkrétně z jeho první knihy. Papež zde popisuje mládí sv. Jana Zlatoústého: „Svatý Jan Zlatoústý se narodil v Antiochii v Sýrii v polovině čtvrtého století. Byl vzděláván ve svobodných uměních podle tradiční praxe své doby a byl zvláště nadaný v umění veřejného projevu. Během svých studií, v době svého mládí, žádal, aby byl pokřtěn a později přijal pozvání svého biskupa, Meletia, sloužit jako lektor pro místní církev.“²³⁶

²³⁴ BENEDIKT XVI., Promluva při mši svaté v Paříži ze 13. září 2008 [online]. Dostupné na: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10111>> (cit. 21. 3. 2014).

²³⁵ BENEDIKT XVI., *Otcové církve*, s. 99.

²³⁶ Srov. BENEDETTO XVI., *Lettera del sommo pontefice Benedetto XVI in occasione del XVI centurio della morte di san giovanni crisostomo* [online]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070810_giovanni-crisostomo_it.html> (cit. 21. 3. 2014).

Závěr

Společnými silami jsme se dostali až na závěr této diplomové práce, proto je třeba vyvodit závěry z poznání, kterého se nám dostalo. Při tvorbě diplomové práce bylo nejdůležitější shromáždit materiál, ze kterého bude tato práce vycházet. Dále bylo třeba přeložit materiály z cizích jazyků, projít je a analyzovat. Velmi významnou částí práce byla čtvrtá kapitola, která pojednávala o výskytu spisu O kněžství v magisteriu církve od druhé pol. dvacátého století. Výčet míst, kde se objevuje zmínka, parafráze nebo citace z tohoto díla není vyčerpávající, je to spíše určitá sonda znalosti tohoto spisu v nejvyšším velekněžském a pastýřském úřadě. Mám za to, že o tento „výzkum“ se ještě nikdo v českém prostředí nepokusil, možná že právě tato část je proto nepřínosnější z celé práce. Zároveň ale přiznáváme, že uvedený výčet nemusí být úplný. Jistě by velmi prospělo ke znalosti tohoto díla v našem prostředí, kdyby byl pořízen kvalitní překlad do moderní formy českého jazyka. Překlad, který jsme používali a který nás provázel touto diplomovou prací, je bezmála sto třicet let starý.

Velmi bych si přál, aby tato práce pomohla „sfouknout prach“ ze spisu O kněžství, jenž sv. Jan Zlatoústý napsal před více než šestnácti staletími, který však obsahuje neustále aktuální myšlenky neztrácející na síle argumentace ani na důrazu. Na konci této diplomové práce, která se snažila přiblížit vynikající dílo sv. Jana Zlatoústého O kněžství, se mi zdá, že tento spis stále ještě čeká na své objevení a hlubší poznání. Spis O kněžství není jen nějakou „suchou teorií“ o životě a službě kněze, ale právě naopak vychází z hluboké praxe a osobní zkušenosti. Zbývá jistě ještě mnoho z díla sv. Jana Zlatoústého, které je většinou pro věřící neznámé. Jeho spisy nejsou dle mého názoru v českém prostředí příliš rozšířené, mohly by tedy být více překládány, protože tento světec má jistě v mnohém čím oslovit křesťany dnešní doby.

Sv. Jan Zlatoústý objevil krásu a také obrovskou důstojnost kněžského života a služby. Možná že právě velikost této služby a s ní spojená odpovědnost ho nutila k tomu, aby byl ve svém úřadě tak svědomitý, důkladný a nesmlouvavý. Ze všech jeho slov mluví jeho hluboké pochopení vznešenosti a důstojnosti kněžského poslání, ale také mnohostranná

povinnost a mravní zodpovědnost kněžství. Právě pojednání O kněžství musí být pro některé z kněží varováním a pro mnohé dalším podnětem a poučením.²³⁷

Poslední slova této diplomové práce budou stejná jako poslední slova sv. Jana Zlatoústého, muže, světce, biskupa, ale zejména pastýře stáda, které mu Bůh svěřil: „Chvála Bohu za všechno, Amen.“²³⁸

²³⁷ Srov. BAUR, J. CH., *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Erster Band, Antiochien*, s. 153.

²³⁸ ŠMELHAUS, V., *Řecká patrologie*, s. 194.

Anotace

Příjmení a jméno: RUMÍŠEK, Martin

Instituce: Katedra filozofie a patrologie CMTF UP v Olomouci

Název diplomové práce: *Jan Zlatoústý a jeho spis O kněžství*

Vedoucí: doc. ThDr. Václav Ventura Th.D.

Počet stran: 77

Počet titulů bibliografie: 35

Počet jiných zdrojů: 7

Klíčová slova: Jan Zlatoústý

patrologie

spis O kněžství

kněžství

liturgie

mnišství

Diplomová práce pojednává o životě a díle sv. Jana Zlatoústého, zejména o jeho spisu O kněžství. Výše zmíněný spis je totiž jedním z prvních traktátů o kněžské spiritualitě. Podává nám nejen zprávu o tom, jak vypadalo kněžství v době sv. Jana Zlatoústého, ale provází i kněze dneška bohatstvím svých úvah, obrazů a praktických pokynů.

Resumé

RUMÍŠEK, Martin. *Jan Zlatoústý a jeho spis O kněžství*.

Diplomová práce

Diplomová práce *Jan Zlatoústý a jeho spis O kněžství* zpracovává téma života a literární tvorby sv. Jana Zlatoústého. Zvláštní zřetel se klade na konkrétní dílo, a to pravděpodobně na jeho nejslavnější spis O kněžství. Cílem práce bylo prosté přiblížení a vůbec konstatování, že spis O kněžství existuje a obsahuje mnoho podnětů pro kněžskou službu i určitou sebereflexi života kněží dnešní doby.

První kapitola představuje osobnost sv. Jana Zlatoústého. Mluví o jeho životě, díle a teologii. Druhá kapitola se už konkrétně věnuje spisu O kněžství. Snaží se přiblížit okolnosti jeho vzniku, dataci, literární žánr, styl a do jisté míry i teologii. Třetí kapitola obsahuje analýzu určitých aspektů objevujících se v díle O kněžství a jejich možnému aktualizování pro situace, ve kterých se ocitají kněží dnes. Čtvrtá kapitola se pak pokouší analyzovat výskyt spisu O kněžství ve výročí magisteria církve.

Diplomová práce ukazuje čtenáři důležité body obsažené ve spise O kněžství, jehož autorem je sv. Jan Zlatoústý. Plody, které může přinést četba spisu O kněžství do života kněží, mohou být nepřeborné a zároveň vydatné. Nejdříve se však musí tento spis objevit. Následně musí být čten a vstřebáván, musí se na něj více upozorňovat, ale zejména se plody spisu O kněžství musí v kněžích a v těch, kdo se na službu kněze připravují, nechat dozrát.

Summary

RUMÍŠEK, Martin. *John Chrysostom and his book: On the Priesthood*.

Thesis

The thesis *John Chrysostom and his book: On the Priesthood*, processes a life and literary work of St. John Chrysostom. Especially highlights his probably the most famous book – *On the Priesthood*. The purpose of this thesis was to simply approach and to declare existence of this book. And find out it is full of impulses for a priestly service and for self-reflexion of their live in present time.

First chapter introduces a personage of St. John Chrysostom. It speaks about his life, work and theology. Second chapter pursues specifically book *On the Priesthood*. Its task is to approach circumstances of the origin of the book (especially date), then approaches literary genres, styles and theology. Third chapter analyses some aspects from the book *On the Priesthood* and their updating for the situation of priests today's life. Fourth chapter is trying to analyse the occurrence of this book in the documents of Magisterium.

The thesis indicates important places in the book *On the Priesthood*, which author is St. John Chrysostom. Reading of this book can bring a lot of spiritual fruits to the life of the priests. But before that it is necessary to discover this book again. Then can every seminarian or priest read this book, absorb its ideas and let ripen its fruits.

Bibliografie

A. Prameny a jejich překlady

- ČIŽMÁR, Marián. *Svätý Ján Chryzostom a jeho pohľad na kňazstvo*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997. 78 s. ISBN 80-7165-097-8.
- GIOVANNI, CRISOSTOMO. *Il sacerdozio: introduzione, traduzione e note a cura di Antonio Quacquarelli*. 3. ed. Roma: Citta Nuova, 1997. 165 s. ISBN 88-311-3024-2.
- CHRYSOSTOME, Jean. *Sur le sacerdoce (Dialogue et Homélie)*, in: SCh 272. Paris: Cerf, 1980. 429 s. ISBN 2-204-01610-1.
- CHRYSOSTOMUS, Johanes. *Catecheses baptismales (Taufkatechesen) I*, in: FCh t. 6.1. Freiburg: Herder, 1992. 289 s. ISBN 3-451-22230-2.
- ST. JOHN, CHRYSOSTOM. *Homilies on the Incoprehensible Nature of God*. Washington D. C.: The Catholic university of America press, 1988. 357 s. ISBN 0-8132-0072-5.
- ZLATOÚST, Jan. *O kněžství. Knih šestero* in DESOLDA, JAN NEP. FRANTIŠEK. *Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústého*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1885. 216 s. ISBN nemá.
- ZLATOÚSTÝ, Ján sv., *O Kňazstve*. Prešov: Náboženské vydavateľstvo PETRA, 2000. 64 s. ISBN 80-89007-01-5.

B. Písmo svaté a dokumenty magisteria

a) Písmo svaté

- Bible. Písmo svaté Starého i Nového zákona včetně deuterokanonických knih. Český ekumenický překlad*. 6. vyd., Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.
- Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 4.vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-807165-583-2.

b) Dokumenty magisteria

BENEDIKT XVI. *Sacramentum Caritatis*. 1.vyd. Praha: Paulínky, 2007. 110 s. ISBN 978-80-86949-32-1.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-467-9.

JAN PAVEL II. *Pastores dabo vobis*. 1.vyd. Praha: Zvon, 1993. 161 s. ISBN 80-7113-070-2.

Katechismus katolické církve. 2.vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3.

KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží*. Praha: sekretariát ČBK, 1995. 84 s. ISBN nemá.

PAVEL VI., *Sacerdotalis caelibatus*. pracovní vydání pro potřebu AKS Olomouc, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000. 44 s. ISBN nemá.

C. sekundární literatura

BAUR, Chrysostomus. *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit, Erster Band, Antiochien*. München: Max Hueber, 1929. 330 s. ISBN nemá.

BENEDIKT XVI. *Otcové církve: Od Klementa Římského po Augustina*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 206 s. ISBN 978-80-7195-263-3.

BENEDIKT XVI. *Služebníci radosti: meditace o kněžské spiritualitě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. 83 s. ISBN 978-80-7195-409-5.

DROBNER, Hubertus R.. *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2011. 807 s. ISBN 978-80-7298-466-4.

KOREC, Chryzostom Ján. *Kristov kňaz*. 2. vyd. Bratislava: vydavateľské družstvo Lúč, 2010. 376 s. ISBN 978-80-7114-809-8.

KOREC, Chryzostom Ján. *O poslání kňaza*. 2. vyd. Bratislava: vydavateľské družstvo Lúč, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7114-857-9.

LUBAC, de Henry SJ. *Teologia Dialogu o kaplaństwie sw. Jana Chryzostoma*, in: *Sw. Jan Chryzostom, Dialog O kaplaństwie*. Krakow: 1992. 151 s. ISBN 83-85541-10-1.

MANNING, Jindřich Edvard. *Věčné kněžství*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1897. 284 s. ISBN nemá.

MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium a pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. 888 s. ISBN 978-80-7195-259-6.

- PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia II., Církevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 1.vyd., Prešov: Pravoslavná bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, 2003. 479 s. ISBN 80-8068-203-8.
- RAHNER, Karl. - VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 1.vyd., Praha: Zvon, 1996. 427 s. ISBN 80-7113-088-5.
- Římský pontifikál. Nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2008. 696 s. ISBN 978-80-7195-274-9.
- SAMSOUR, Josef. *Základy patrologie se zvláštním zřetelem k dějinám dogmat*. Brno: Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1908. ISBN nemá.
- STAROWIEYSKI, Marek. „Dialog o kaplaństwie“; in: SW. JAN CHRZYSTOM. *Dialog O kaplaństwie*. Kraków, 1992. 151 s. ISBN 83-85541-10-1.
- ŠMELHAUS, Vratislav. *Řecká patrologie*. 1.vyd., Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1972. 277 s. ISBN nemá.
- ŠPIRKO, Jozef. *Patrologia. Život, spisy a učenie svätých otcov*. Praha II.: Ladislav Kuncič, 1939. 272 s. ISBN nemá.
- TAFT, F. Robert SJ. *Stručné dějiny byzantské liturgie*. 1. vyd., Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011. 94 s. ISBN 978-80-7142-069-5.
- TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny*. 1. vyd., Olomouc: Mgr. Jiří Burget, 2001. 190 s. ISBN 80-902798-5-6.
- VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství I*. 1. vyd., Praha, Břevnov: Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2006. 352 s. ISBN 80-86882-03-9.
- VAVŘÍNEK, Vladimír. *Východořímské impérium* in ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol., *Dějiny Byzance*. Praha: Academia, 1992. 529 s. ISBN 80-200-0454-8.

D. internetové zdroje

- BENEDIKT XVI. *Promluva při mši svaté v Paříži ze 13. září 2008* [online]. [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné na: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10111>>.
- BENEDETTO XVI. *Lettera del sommo pontefice Benedetto XVI in occasione del XVI centurio della morte di san giovanni crisostomo* [online]. [cit. 21. 3. 2014]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070810_giovanni-crisostomo_it.html>.

- GIOVANNI XXIII., *Sardote e pastore, Allocuzione del santo padre Giovanni XXIII durante la terza sessione del sinodo romano Mercoledì, 27 gennaio 1960* [online]. [cit. 17. 2. 2014]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/speeches/1960/documents/hf_j-xxiii_spe_19600127_sinodo-iii-sessione_it.html>.
- GIOVANNI PAOLO II., *Esortazione apostolica post-sinodale Una speranza nuova per il Libano* [online]. [cit. 17. 2. 2014]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19970510_lebanon_it.html>.
- GIOVANNI PAOLO II., *Visita pastorale alla diocesi di Norcia discorso di Giovanni Paolo II al clero della Valnerina 23 marzo 1980* [online]. [cit. 19. 2. 2014]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1980/march/documents/hf_jp-ii_spe_19800323_clero-valnerina_it.html>.
- PAOLO VI., *Udienza generale mercoledì, 24 novembre 1971* [online]. [cit. 17. 2. 2014]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/audiences/1971/documents/hf_p-vi_aud_19711124_it.html>.
- PAOLO VI., *Summi Dei verbum lettera apostolica* [online]. [cit. 17. 2. 2014]. Dostupné na: <http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/apost_letters/documents/hf_p-vi_apl_19631104_summi-dei-verbum_it.html>.

Seznam zkratek a značek

Lv – 3. Kniha Mojžíšova
Mt – evangelium podle Matouše
Lk – evangelium podle Lukáše
Jn – evangelium podle Jana
Sk – Skutky apoštolů
Řím – list Římanům
1 Kor – první list Korint'anům
Gal – list Galat'anům
Kol – list Kolosanům
NZ – Nový zákon
SZ – Starý zákon

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

č. – článek

FCh – Fontes Christiani

kol. – kolektiv

např. – například

r. – roku

Řec. – řecky

s. – strana

SCh – Sources Chrétiennes

srov. – srovnej

stol. – století

sv. – svatý

tzv. – takzvaný

vyd. – vydání